

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK POLITOLOGIJA

USMJERENJE: MEĐUNARODNI ODNOŠI I DIPLOMATIJA

RADIKALNO DESNE POLITIČKE STRANKE I PROBLEM
MIGRACIJA U EUROPI

-Magistarski rad-

Kandidatkinja	Mentorica
Vidović Viktorija	doc.dr. Elma Huruz-Memović
Broj indexa: 1053/II-PIR	

Sarajevo, studeni 2021

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK POLITOLOGIJA

USMJERENJE: MEĐUNARODNI ODNOSI I DIPLOMATIJA

RADIKALNO DESNE POLITIČKE STRANKE I PROBLEM
MIGRACIJA U EUROPI

-Magistarski rad-

Kandidatkinja

Vidović Viktorija

Broj indexa: 1053/II-PIR

Mentorica

doc.dr. Elma Huruz-Memović

Sarajevo, studeni 2021.

SADRŽAJ

UVOD	4
1. Teorijske osnove rada.....	5
2. Metodološki okvir rada.....	6
3. Pojmovna analiza.....	9
Prvi dio: Radikalna desnica u Europi.....	13
1. Nastanak i razvoj radikalne desnice.....	13
2. Razlika između desnice i ljevice.....	16
3. Desno populistički pokreti.....	18
Drugi dio: Izbjeglička kriza 2015. godine.....	22
4. Uzrok i tijek izbjegličke krize	22
5. Islamofobija	28
6. Uloga medija na percepцију migracija.....	31
Treći dio: Europska Unija.....	36
7. Europska Unija.....	36
8. Migracijski program.....	39
9. Sigurnosni rizici za EU.	47
Četvrti dio: Studija slučaja.....	52
10. Izbori za Europski parlament (Francuska, Njemačka, Mađarska, Nizozemska)	52
ZAKLJUČAK	71
LITERATURA.....	72

Popis tabela i slika

Tabela 1 . – Prikaz migrantskih ruta i aplikacija za azil u državama EU., str.26, izvor: P.Portal.net

Tabela 2. – Statistički pokazatelji o nezakonitim migracijama, str.51., izvor: Frontex

Tabela 3. – Komparacija državnih rezultata izbora Francuske za Europski parlament 2014. i 2019. godine, str. 54., izvor: Službena stranica Europskog parlamenta

Tabela 4. – Komparacija državnih rezultata izbora Njemačke za Europski parlament 2014. i 2019. godine, str. 57., izvor: Službena stranica Europskog parlamenta

Tabela 5. – Komparacija državnih rezultata izbora Mađarske za Europski parlament 2014. i 2019. godine, str. 60., izvor: Službena stranica Europskog parlamenta

Tabela 6. – Komparacija državnih rezultata izbora Nizozemske za Europski parlament 2014. i 2019. godine, str. 62., izvor: Službena stranica Europskog parlamenta

Tabela 7. – Prikaz konstituirajuće sjednice Europskog Parlamenta nakon izbora 2014. i izgled konstituirajuće sjednice Parlamenta nakon izbora 2019. godine, str. 66., izvor: Službena stranica Europskog parlamenta

Skraćenice

EU – Europska Unija

UNHCR – Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice

BIH – Bosna i Hercegovina

SAD – Sjedinjene Američke Države

ISIS – Islamic State of Iraq and Syria – Islamska država u Iraku i Siriji

UFEU – Ugovor o funkcioniranju Europske Unije

EASO - Europski potporni ured za azil

CEAS - Zajednički europski sustav azila

FRONTEX - Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu

LIBE - Odbor Parlamenta za građanske slobode, pravosude i unutarnje poslove

AMR - Prijedlog uredbe o upravljanju azilom i migracijama

GAMM - Globalni pristup migracijama i mobilnosti

FAMI - Fond za azil, migracije i integraciju

ESF - Europski socijalni fond

FEAD - Fond europske pomoći za najpotrebitije

EUROPOL - Zajednička Europska policijska institucija

EPP - Klub zastupnika Europske pučke stranke (kršćanski demokrati)

S&D - Klub zastupnika Progresivnog saveza socijalista i demokrata u Europskom parlamentu

ECR - Europski konzervativci i reformisti

Renew Europe - Renew Europe group

GUE/NGL - Konfederalni klub zastupnika Ujedinjene europske ljevice i Nordijske zelene ljevice

ESS / Zeleni - Klub zastupnika Zelenih/Europskog slobodnog saveza

ID - Identity and Democracy

NI - Nezavisni zastupnici

NF – Nacionalna fronta

RN – Nacionalno okupljanje

AfD – Alternativa za Njemačku

CDU – Kršćansko-demokratska unija

CSU - Kršćansko-socijalna unija

SPD - Socijaldemokratska stranka

Jobbik - Pokret za bolju Mađarsku

Fidesz - Mađarski građanski savez

PVV - Slobodarska stranka

PSD – Socijaldemokratska partija

PiS - Stranka zakona i pravde

HDZ - Hrvatska demokratska zajednica

SDP - Socijaldemokratska partija

HRAST - Pokret za uspješnu Hrvatsku

DW - Deutsche Welle

Uvod

Tema ovog rada jesu radikalno desne političke stranke i problem migracija u Europi. Radikalna desnica u Europi bilježi svoje početke još od perioda Francuske revolucije 1789. kada se politička cjelina podijelila na desnicu i ljevicu koja je kroz povijest i nastavila postojati. Najučestaliji opisi radikalne desnice su nacionalizam, rasizam, ksenofobija, antidemokratičnost i jaka država. Desnica se krajem 20.stoljeća aktivira zbog ekonomskih problema ali i pojave migracija na koje će ovaj rad imati poseban osvrt. Ovaj rad ispitat će vezu između migrantske krize uzrokovane Arapskim proljećem 2011. godine te pojave novih desničarskih pokreta u Europi.

Migrantska kriza 2015. godine doprinosi snažnjem odupiranju radikalne desnice. Ksenofobija je jedan od važnijih faktora jačanja desnog populizma u Europi. Mediji također igraju važnu ulogu na percepciju migracija te nam pokazuju s kakvim se izazovima i problemima migranti svakodnevno suočavaju.

Suočena s velikim prливom migranata, Europska Uniji u borbi s izazovima koje su migracije donijele izradila je migracijski program koji se tiče sustava azila, upravljanja granicama, te modela zakonite migracije. Rad istražuje jesu li Migracijski program i Novi pakt o migracijama i azilu bili efikasni i koliko su države članice bile za njih. Govorit će se o tome, kao i o izborima za Europski parlament 2014. i 2019. godine i uspjehu radikalne desnice na ovim izborima. Desnica je imala i velik medijski publicitet, no njen utjecaj je ostao i dalje ograničen.

Posljednje poglavlje rada formirano je u studiju slučaja gdje su prikazani rezultati izbora za Europski Parlament iz 2014. i 2019. godine s posebnim osvrtom na stranke desnice u Francuskoj, Njemačkoj, Mađarskoj i Nizozemskoj. Bit će prikazano koliko su njihove stranke desnice pod utjecajem migrantske krize ojačale, na čemu temelje svoju politiku, koliku podršku imaju i jesu li postigle značajnije rezultate nakon pojave migrantske krize.

1. Teorijske osnove rada

Skoro dva milijuna ljudi je apliciralo za azil u državama Europske Unije 2014. i 2015. godine, poredći prema 1.6 milijuna tijekom posljednjih 5 godina (Eurostat). Kao rezultat tome, značajan dio europskog stanovništva bio je izložen izbjeglicama iz kulturno različitih zemaljama, ne samo u gradovima, već i u ruralnim područjima gdje je izloženost neeuropskim strancima tradicionalno niska. U isto vrijeme, stranke krajne desnice anti-imigracijskim planovima poprilično su poprimili podršku u mnogim zemljama koje su iskusile značajan prliv izbjeglica. Nedavno, Alternativa za Njemačku (AfD), dobila je 12,6% glasova na izborima 2017., što ju čini trećom strankom po veličini u njemačkom parlamentu. Politički promatrači, mediji i političari pretpostavljaju da je izbjeglička kriza pomogla poticanju podrške krajnjoj desnici.¹

Desne stranke kritiziraju vladajuće elite, argumentirajući kako nisu u stanju riješiti probleme koji nastaju usporedno s globalizacijom, a sebe proglašavaju predstavnicima i spasiteljima naroda. Neprijatelje vide ne samo u vladajućim elitama, nego i u imigrantima, koji su pretežno islamske vjeroispovijesti, ili nacionalnim manjinama koje, kao „opasni drugi“, narušavaju homogenost nacionalne države i njezin identitet, a islamski imigranti i kršćanski identitet Europe.²

Iako je istraživanja desnih stranaka mnogo, problem je u definiranju i terminologiji, što smo mogli primijetiti navodeći različite termine različitih autora. Tako je u recentnoj politološkoj literaturi o desnici Cas Mudde pronašao čak 23 termina. Neki su od njih, između ostalih, radikalna desnica, ekstremna desnica, krajna desnica, radikalni desni populizam, ultradesnica, desni populizam, nacionalni populizam itd. Među terminima ipak dominiraju ekstremna desnica i radikalna desnica. Navedeni termin prihvatali su kasnije i brojni europski politolozi: Hans-Georg Betz, Herbert Kitschelt, Sabrina Ramet, Pippa Norris i drugi. S druge strane postoje politolozi poput primjerice Piera Ignazija i Elisabeth Carter koji koriste termin ekstremna desnica.³ Autori

¹ Steinmayr, Andreas, Did the Refugee Crisis Contribute to the Recent Rise of Far-right Parties in Europe?, ifo DICE Report, 2017, Munich str. 24.

² Veselinović, Velimir, Desne političke stranke: ideologija, pojmovi, vrste, Međunarodne studije, 2016, str. 79.

³ Ibid.

G. Standing i Sarah Collinson razlikuju mobilnost i klasifikaciju migracija a tiču se prostora, prebivanja, vremena i aktivnosti ljudi i temeljnih uzroka vanjskih migracija.

Većina suvremenih političkih analitičara se slažu da je odnos europskih zemalja prema imigrantima iz islamskih prostora manje ili više sličan. Antimigracijske populističke stranke nemaju u vidu činjenicu da imigranti podstiču ekonomsko-razvojne impulse te da je imigracija evropska nužnost u budućnosti. Problem se uglavnom posmatra kratkoročno i koristi u dnevnapoličke svrhe u borbi za političku prevlast. Pri tome se plasiraju teze o islamu kao "podređenoj kulturi" i nasilnoj i netolerantnoj religiji i zagovara da se za muslimane zatvore nacionalne granice. Islam je za Europljane oličenje nečeg stranog i antizapadnog religijskog uvjerenja (i ni u kom slučaju univerzalna religija) koje ciljano treba razoriti kompletan zapadni vrijednosni sistem.⁴

2. Metodološki okvir rada

1. Problem istraživanja

Problem istraživanja jest uzročno-posljedična veza između jačanja radikalno desnih političkih stranaka u Europi i migracija u periodu nakon izbijanja migrantske krize 2015. godine.

2. Predmet istraživanja

Većina radikalno desnih političkih stranaka u Europi je pojavu migrantske krize 2015. godine stavila kao prioritet te usmjerila svoju retoriku i djelovanje protiv nje. Nezadovoljstvo

---

⁴ Ibrelić, Izet, Desno-populistički pokreti u Evropi i njihov mogući utjecaj na buduća evropska zbivanja, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, 2003. str. 32.

naroda EU samim odnosom Unije prema migracijama rezultiralo je podrškom desničarskim političkim opcijama. Stoga, predmet istraživanja ovog rada jesu radikalno desne političke stranke u Europi te njihovo djelovanje i uspjesi pod utjecajem migrantske krize.

3. *Ciljevi istraživanja*

Naučni cilj

Ovim istraživanjem steći ćemo uvid u postojeća naučna objašnjenja koja se tiču radikalno desnih političkih stranaka i migracija, a dobit ćemo i nova saznanja o posljedicama migrantske krize, koje su se odrazile na politiku i društvo.

Nivo spoznaje će biti ostvaren koristeći se naučnim opisivanjem ili deskripcijom problema i predmeta istraživanja kao i naučnim objašnjenjem ili eksplanacijom.

Društveni cilj

Koristi koje mogu proizaći na osnovu rezultata istraživanja pružit će nam detaljan uvid u problemsko pitanje te ćemo moći razumjeti povezanost između problema i predmeta istraživanja. Korisnici ovog istraživanja mogu biti svi oni koje ova tema bude interesirala i koje žele znati zašto se događaju određene promjene u društvu.

4. *Sistem hipoteza*

Generalna hipoteza

- **Migrantska kriza je pridonijela buđenju radikalne desnice u Europi.**

Posebne-pojedinačne hipoteze

- **Radikalna desnica ostvaruje značajan rezultat na izborima za Europski parlament 2019.godine.**
- **Migracijski program i Novi pakt o migracijama i azilu nisu u potpunosti uspjeli u svojim ciljevima**
- **Mediji imaju velik utjecaj u širenju ksenofobije.**

5. Način i metode istraživanja

Ovaj rad pisan je na temelju metode analize sadržaja iz prikupljene literature koja se sastoji iz osnovne literature, knjiga, članaka i internetskih izvora kao i proširene literature koja će biti navedena u radu. Također, kao metod istraživanja bit će korištena i studija slučaja koja će na kraju rada pokazati uspjeh pojedinih desničarskih stranaka u Njemačkoj, Francuskoj, Mađarskoj i Nizozemskoj, skupa s rezultatima izbora za Europski parlament.

6. Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Vremenski period koji obuhvata ovo istraživanje jest početak migrantske krize, koja se dogodila 2015. godine te slijedi sve bitne događaje u EU do izbora za EU Parlament 2019. godine. Sve to se fokusira na prostor koji obilježava put ovih migracija s Bliskog istoka ka Europskom kontinentu.

3. Pojmovna analiza

- DESNICA

Naziv za konzervativno orijentirane idejne i političke snage koje brane položaje starih ili postojećih klasa i suprotstavljaju se promjenama. Desničari pokazuju sklonost prema hijerarhiji, nepovjerenje u mase i čovjeka i prezir prema demokraciji. Izraz je nastao prilikom polarizacije poslanika u skupštinama u vrijeme francuske revolucije. Prema tradiciji, naime, u klupama na desnoj strani parlamenta sjede obično konzervativci ili vladine pristalice. Lijevo je opozicija a sredinu zauzimaju članovi umjerenih stranaka.

Pojam desnica kao i ljevica mijenjao je tijekom povijesti svoju sadržinu i obim. U povjesnom smislu u društvenu i političku desnicu tijekom XIX stoljeća spadali su aristokracija, crkvena hijerarhija, najviši slojevi buržoazije i državne birokracije. Dijelovi liberalne buržoazije su tada činili ljevicu. S promjenama u društvenoj strukturi i razvojem društva desnica se širi u klasnom pogledu. Na pozicije desnice prelazi dio konzervativne buržoazije, zajedno sa srednjim slojevima ekonomski i idejno zavisnim od krupne kuržoazije. Ostatci aristokracije, monarhisti i tradicionalisti po pravilu čine krajnju desnicu. Najekstremniju desnicu čine fašisti. Kao i ljevičar tako i desničar označava ne samo političko opredjeljenje, već i idejni, filozofski i moralni stav. Tako je desnici i fašizmu svojstveno uopće pesimističko shvatanje ljudske prirode: čovjek je od prirode zao i stoga ga treba zauzdati stilom, vjeom i predrasudom i pozivom na „vječne zakone“ i „stečena prava“. Civilizacija je nezamisliva bez starateljskog autoriteta. Fašistička ideologija je najdrastičnija konsekvenca ovog desničarskog antropološkog pesimizma i antidemokratske težnje za autoritetom. Desničari se među sobom razlikuju samo u načinu kojim podvrgavaju sudbinu čovjeka autoritetu, bogu ili vođi. Isti cilj se nastoji postići različitim sredstvima: Hitlerovim autoritetom nepogrešivog vođe ili Božanskom kaznom Edmunda Burke. Pored obilježavanja buržoaskog konzervativizma, u širem smislu se pojам „d“ upotrebljava u svim društvenim sistemima, organizacijama i grupama za označavanje struje, koja se opire promjenama i zalaže za „status-quo“, za razliku od „ljevice“ koja se zalaže za temeljnije promjene u društvu.⁵

---

⁵ Sociološki leksikon 1982., „Savremena administracija“, Beograd, str. 71

- POPULIZAM

Politička orijentacija koja teži da privuče pažnju i podršku što većeg broja stanovništva koristeći se strahovima, nadama, zloupotrebljavanjem nezadovoljstva, prostačkim podilaženjima, podržavanjem instikata, isticanjem bliskosti s masama ili narodom. To je naziv za političke pokrete, najčešće sitnoburžoaskog porijekla, koji veličaju vrijednosti „običnog“ naroda, narodne duše, sela, „duha mase“, a istupaju protiv krupnog kapitala, naročito protiv institucionaliziranog političkog života, reda i poretka, tehničkog napretka. U pogledu svoje političke ideologije, populistički pokreti nisu dovoljno određeni i najčešće su zasnovani na demagogiji. Populizam se koristi u svim oblastima života, ali najčešće u politici. Populizmom se najčešće obećavaju nerealne beneficije socijalno ugroženim grupama prije nego stvarni ekonomski i socijalni interesi i razvojni programi ili poziv da se kroz odgovoran rad ostvare ciljevi i potrebe.⁶

- MIGRACIJE

Migracija je preseljavanje stanovništva s jednog područja na drugo, trajnog ili privremenog karaktera, nezavisno od toga da li se zbiva u granicama nacionalne ili među dvjema zemljama. Odomaćeni strani termin migracija je u češćoj upotrebi nego domaći preseljavanje stanovništva, koji označava samo prostorna preseljavanja, dok se izraz migracija upotrebljava i u širem smislu (npr. *Migrations professionnelles*, u smislu promjene zanimanja).

Migracija prepostavlja postojanje područja koja su naseljena stanovništvom i mijenjanje područja naseljenosti. U vezi s tim se razlikuje *emigraciono područje*, s kojeg se stanovništvo iseljava, i *imigraciono područje*, na koje se stanovništvo doseljava. Zavisno od područja, pravaca i trajnosti preseljavanja, manifestuju se različite posljedice, prije svega na porastu i veličini stanovništva. Ukoliko je neto emigracija veća od prirodnog priraštaja, dolazi do smanjenja broja stanovnika (negativan porast), dok neto imigracije uvećavaju porast stanovništva preko prirodnog

---

⁶ Lavić, Senadin, 2014, Leksikon socioloških pojmoveva, str. 536

prijaštaja. Posljedice migracije zapažaju se i na strukturi stanovništva emigracionog odnosno imigracionog područja u zavisnosti od kategorija stanovništva koje se preseljava.

Unutrašnje migracije se razvijaju u okviru nacionalnih ili državnih granica i ne utiču na veličinu, porast i strukturu ukupnog stanovništva već dovode samo do demografskih promjena na pojedinim dijelovima nacionalne teritorije. Suprotno tome, vanjske migracije utječu na veličinu stanovništva na nacionalnoj teritoriji jer smanjuju broj i porast stanovništva zemlje emigracije a povećavaju i porast stanovništva zemlje imigracije vršeći pri tom i odgovarajuće promjene u strukturi stanovništva. I u jednom i u drugom slučaju strukturne promjene će biti značajnije ukoliko je selektivnost migracije veća, tj. ukoliko u ukupnim migracijama učestvuju u većoj mjeri pojedine izabrane kategorije stanovništva.

Trajne posljedice koje se opažaju na veličini i strukturi stanovništva stvaraju migracije trajnog značaja; one istovremeno ili u kraćim ili dužim vremenskim sukcesijama zahvataju kako ekonomski aktivno, tako i neaktivno stanovništvo.⁷

- KSENOFOBIJA

Vrsta društvene, mentalne i emotivne deformacije kod ljudi kojom se označava strah ili anksioznost prema strancima ili nepoznatom. Etimološki riječ dolazi od grčkih riječi *ksenos* (stranac) i *fobos* (strah). Pojam se općenito koristi za opisivanje straha ili mržnje prema drugaćijim od samoga sebe. Naprimjer, pojam rasizam ponekad se opisuje kao oblik ksenofobije – anksioznost prema drugoj rasi. Dio autora smatra da je posrijedi *patološki* doživljaj stranaca nastao kao posljedica fobije, neuroze pojedinaca. Neki autori, također, smatraju da je ksenofobija *nepatološki* fenomen, primarno društveno uslovljen. Većina se ipak slaže da u tzv. „primitivnim društvima“ ksenofobija može da se javi kao posljedica plemenske zatvorenosti, da u društveno i ekonomski razvijenim zajednicama nastaje kao element institucionalno podsticajne ili čak stvorene opće društvene atmosfere. Stalno izvorište predstavljaju društvene predrasude različitog tipa: šovinističko-nacionalističke, rasističke, religijske i ideološke. Etnocentričke predrasude o superiornosti vlastite kulture ili naroda u odnosu prema drugima, nativizam koji hoće da se

⁷ Politička enciklopedija, 1975, Savremena administracija, str. 572

segregira i odvoji od kulture iz koje potiče, te eugenika u kojoj se prepoznaće biologistički rasizam, predstavljaju neprestana vrela raznih ksenofobičnih djelovanja ljudi. Neosporno je, kao što pokazuju i primjeri iz historije (kod nas, npr. strah od Roma u nekim sredinama ili doživljaj Jevreja i pripadnika nekih drugih naroda), da je ksenofobija patološki način reagovanja, kako pojedinca tako i čitavih društvenih grupa u određenim povijesnim i društvenim okolnostima.⁸

- *AZIL*

Utočište, pribježište, sklonište; prvi azil bile su šume (gaj, neko skrovito mjesto). U društvima u kojima je još vladala krvna osveta, mogućnost azila ublažavala je teške društvene posljedice koje bi mogle dovesti u pitanje funkcioniranje društvene zajednice. U tom kontekstu, hramovi, svetišta, posebni predjeli u prirodi i sakralne zgrade ispunjavali su funkciju azila, „utočišta“, mjesta spasa i sigurnosti. Azil je, u najširem smislu, svako utočište i sklonište pred progonom, pred nekim opasnostima i neprilikama koje se pojedinci ili grupe ne mogu lako oduprijeti.

U suvremenosti, a pod okriljem međunarodnog prava, azil je pravo političkihbjegunaca na utočište u kakvoj stranoj državi, ali i utočište u zgradu stranog diplomatskog predstavninstva za osobe koje zbog nekog razloga (političkih stavova, religijskih uvjerenja, ideoloških konцепcija, pripadanja političkim organizacijama) progone vlasti. Azil se dijeli na dva oblika; privremeni i trajni. U čl. 14. Objave Ujedinjenih nacija (1967) ugrađeno je pravo na azil.⁹

---

⁸ Lavić, Senadin, 2014, Leksikon socioloških pojmoveva, str. 395.

⁹ Lavić, Senadin, 2014, Leksikon socioloških pojmoveva, str. 74.

Prvi dio: Radikalna desnica u Evropi

1. Nastanak i razvoj radikalne desnice

Desnica je stari povijesni pojam koji je nastao u Francuskoj nakon revolucije 1789. godine. Prilikom održavanja prve Nacionalne skupštine monarhisti su sjedili s desne strane (podržavajući kralja i pravo veta a lijevo od njih protivnici kraljeva prava na veto) pa su se počeli nazivati desničarima. Takav je opis ostao sve do današnjih dana kada se zbog neprestane transformacije političkih stranaka događaju dodatne promjene u svakodnevnom političkom procesu.¹⁰

Poslije Drugog svetskog rata, tzv. radikalna desnica je jedno duže vreme tretirana više kao akademski izraz za grupe koje su dijelile afinitet sa predratnim fašizmom, ali koje nisu nužno bile identične. Tijekom šezdesetih i sedamdesetih godina prošlog stoljeća, „ekstremna desnica“ u velikoj mjeri zamjenjuje sintagmu „radikalna desnica“ kao glavni akademski izraz.¹¹

Radikalna desnica je ideološko usmjerenje pokreta i stranaka na krajnjoj desnici koji se nalaze između ekstremne i konzervativne desnice i zastupaju autoritarni i ksenofobični „etnoppluralistički“ nacionalizam uz verbalno prihvatanje demokratije, ali i žestoku kritiku uloge partijskih elita i svih ostalih političkih stranaka u njoj, i zalaganje za primjenu nekih radikalno-demokratskih sredstava (referendum, narodna inicijativa, opoziv poslanika), dok u borbi za vlast ne upotrebljavaju fizičko nasilje.¹²

Cas Mudde navodi da postoje tri vala periodizacije istraživanja desnih političkih stranaka nakon završetka Drugoga svjetskog rata. Prvi val trajao je od 1945. do 1980., u kojem su se povjesničari deskriptivno bavili desnim strankama, nazivajući ta područja ekstremnom desnicom i neofašizmom. Drugi val trajao je od 1980. do 2000. godine. U tom su razdoblju znanstvenici bili usredotočeni na zapadnoeuropske desne populističke stranke i razloge njihovih relativnih izbornih

---

¹⁰ Obućina, Vedran, 2009, Varijacije unutar radikalne desnice: komparativna analiza programa radikalno desnih stranaka u Zapadnoj i Istočnoj Evropi, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 188

¹¹ Grečić V. i Korać S., Politički diskurs ekstremne desnice u Zapadnoj Evropi, 2012, str. 206

¹² Bakić, Jovo, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio, Beograd, 2019, str. 37

uspjeha u suvremenoj demokraciji. Treći val počinje na prijelazu s 20. u 21. stoljeće, u kojem znanstvenici istražuju što to nude desne stranke i koje su posljedice njihovih izbornih uspjeha.¹³

Demografske, ekonomске i globalizacijske promjene s kojima su se suočavale zemlje Europske Unije nakon Drugog svjetsog rata te nakon Hladnog rata bude radikalnu desnici koja počinje dobijati sve veću pažnju i simpatije europskih naroda. Radikalizacija europskih ideologija, i to desnog predznaka, znači zaoštravanje politike u smjeru očuvanja europskih vrijednosti (za koje se u desnim radikalnim krugovima smatra da su otvaranjem granica nacionalnih država i politikom priznavanja prava na različitost i uvažavanja različitih kultura, za koje smatraju da ne pripadaju europskom miljeu, dovedene u pitanje). Pokazalo se da je radikalna desnica najuspješnija u krugovima radnika niskog obrazovanja, koji najviše pate zbog nesigurnosti zaposlenja i loših životnih uvjeta, i u situaciji u kojoj se nalaze - najviše se osjećaju ugroženima od onih koje ne smatraju „svojima“. Pokliče: „zaustavite imigraciju, pošaljite strance natrag“, Gunduz naziva izrazom ekonomskog populizma, gdje se desne politike postavljaju kao čuvari ekonomskog opstanka starosjedilačkog, europskog stanovništva.¹⁴

Još jedna pojava koja utječe na jačanje radikalne desnice jest proces globalizacije. Globalizacija je prema desnoekstremističkom poimanju instrument vladavine onih koji u ime profita žele uništiti nacije i njihovu samostalnost i specifičnost. Globalizacija označava iz desnoekstremističke perspektive moć velikog kapitala, američki kulturni imperijalizam i „multirasni“ genocid. Procesom globalizacije nije ugrožena samo nacionalna ekonomija, nego – iz perspektive desnih ekstremista daleko važnije – i nacionalna kultura, identitet i tradicija.¹⁵

Kritizirajući modernost koja negira ljudsku prirodu ili je povezuje s apstraktnim vrijednostima, te liberalizam kojeg smatra glavnim krivcem za razvoj potrošačkog društva, pojavu globalizacije i nametanje zapadnih vrijednosti utjelovljenih u ideji napretka, univerzalizma i pluralizma, Nova desnica nudi model „pluriverzuma“ - ideje da se istinsko bogatstvo svijeta nalazi u različostima njegovih kultura i naroda. Pri tome se podrazumijeva da se te iste kulture i narodi nikako ne bi smjeli međusobno miješati, s ciljem očuvanja različitosti. Prema takvom, shvaćanju

---

¹³ Mudde, Cass, 2016, The study of populist radical right parties: Towards a fourth wave, Univeristy Of Oslo, str.3

¹⁴ Gunduz, Z. Y. The European Union at 50 - Xenophobia, Islamophobia and the Rise of the Rradical Right, Journal of Muslim Minority Affairs, Vol.30, No.1, 2010, str. 40

¹⁵ Velički Damir, 2013, Globalizacija i međunarodna povezanost desnih ekstremista, Polemos, str.73

globalizacija se smatra prijetnjom koja generira homogenizaciju te svojim „univerzalističkim utopijama“ pogubno djeluje na tradicionalne identitete.¹⁶

Istovremeno, međutim, euroskepticizam u pogledu širenja EU i produbljivanja federalnih veza unutar nje ne znači da krajnje desna stranka mora biti eurofobična u smislu protivljenja ideji neke vrste konfederacije „Europe nacija“ ili „Europe otadžbina“. Naprotiv, najveći dio njih bit će za jednu „Europu“ određenu u civilizacijsko-religijskom odnosno najčešće islamofobičnom smislu, pa se „tvrđava Europa“ prikazuje poželjnom krajnjim desničarima danas, baš kao što se i „nova Europa“ doživljavala poželjnom Hitlerovim SS-odredima.¹⁷

Iako je kod velikog dijela europskog stanovništva već razvijen osjećaj zajedništva sa svim drugim participantima u zajedničkom programu ujedinjenja, primjećuje se i porast radikalnih struja koje žele očuvati stanje država-nacija s jasno definiranim, dobro čuvanim granicama.¹⁸

Radikalna desnica smatra se čuvarom nacije države, jezika i kulture. Uz to suprotstavlja se daljoj integraciji Europske unije jer šteti neovisnosti država članica a povrh svega ističe svoj stav glede anti imigrantske politike.

Prema autorici Monserrat Guibernau nova radikalna desnica nema homogene i jedinstvene ideologije i obuhvata kako stranke koje su između dva svjetska rata propagirale fašizam, tako i stranke postindustrijske ekstremne desničarske političke orijentacije. Ove nove stranke profesorica Giberno smatra pokretima formiranim od strane radikalnih desničarskih grupa koje djeluju u okviru ustava i, za razliku od prethodnih manifestacija radikalne desnice, ne žele da zamijene liberalne demokracije fašističkim ili autoritarnim režimima. Nova radikalna desnica eksplicitno je opredeljena protiv vladajućih elita i oštro kritikuje suvremeno funkcionisanje demokracije; ona brani razne vrste etničkih nacionalizama, populistička je i protivi se imigraciji, posebno kada je reč o muslimanima i osobama koje ne pripadaju bijeloj rasi.¹⁹

---

¹⁶ Ivezić, Vesna, Europska nova ksenofobija i mogućnost interkulturalnog dijaloga, 2011, Diskursi. Multikulturalizam i strah od Drugog., II, Str.39

¹⁷ Eatwel, Roger, 2000, The Rebirth of the „Extreme Right“ in Western Europe? Vol.53, str.413

¹⁸ Ivezić, Vesna, Europska nova ksenofobija i mogućnost interkulturalnog dijaloga, 2011, Diskursi. Multikulturalizam i strah od Drugog., II, Str.35

¹⁹ Guibernau, Monserrat, Migration and the rise of the radical right, Social malaise and the failure of mainstream politics, 2010, str. 9

Najvažnija stavka u novom političkom planu radikalne desnice je njezina averzija prema imigrantima, tražiteljima azila i izbjeglicama. Ove skupine smatraju kulturnom prijetnjom zapadnim vrijednostima, nacionalnom identitetu i kulturi. Nakon vala islamofobije izazvanog terorističkim napadima u New Yorku i Washingtonu 11. rujna, muslimani se karakteriziraju kao ozbiljnija prijetnja zapadnoj civilizaciji koje je teško asimilirati i integrirati u zapadnjačko društvo. Stoga radikalna desnica smatra da sve više muslimana koji žive u Europi predstavljaju ozbiljnu prijetnju zapadnoj kulturi i vrijednostima.

2. Razlika između desnice i ljevice

Kao što je ranije spomenuto, podjela političkih stranaka na desnicu i ljevicu datira još od Francuske revolucije a taj je oblik zadržan do danas. Ljevica je načelno od 1848. antikapitalistička, jer smatra da kapitalizam uslijed svojstvene iracionalnosti, ispoljene u periodičnim krizama i u vladavini kapitala i robe nad ljudima, nužno proizvodi društvene nejednakosti, pa se ne može suštinski reformirati. U odnosu na ciljeve i sredstva koja primjenjuju u borbi protiv kapitalizma radi ostvarenja jednakosti autor Jovo Bakić razlikuje sljedeće ljevičarske pokrete, 1) na krajnjoj ljevici anarhisti i komunisti koji ne prezazu od revolucionarnog nasilja i privremenog ukidanja ili ograničavanja ljudskih sloboda; 2) radikalni ljevičari, socijalisti koji, iako ne spore da je revolucionarno nasilje nekad neophodno, ipak smatraju da je ono ultima ratio u posebnim društveno-povijesnim prilikama, dok prihvataju parlamentarne metode borbe u cilju osvajanja vlasti na izborima i potonjem revolucionisanja proizvodnih odnosa; 3) umjereni ljevičari reformisti, tj. socijalni demokrati prije pada Berlinskog zida, iako su prihvatali parlamentarni način političke borbe kao jedini dozvoljeni, smatrali su da je kapitalizam neophodno reformirati u državu socijalnog staranja i pune zaposlenosti koja ublažava društveno-ekonomski nejednakosti proizvedene na tržištu i priprema teren za prelazak u socijalizam, kada društvo postane za to zrelo.

20

Sociološka analiza smješta pozicioniranje na lijevo i desno, u teorijske okvire teorije moderniteta. Dominantno određenje značenju lijeve i desne političke pozicije pod velikim je

---

²⁰ Bakić, Jovo, 2019, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio, Beograd, str. 29

utjecajem Marxove socijalne filozofije, gdje je ljevica karakterizirana zalaganjem za socijalističke i komunističke ideje društvene preraspodjele materijalnih dobara. Socijalistička i komunistička orijentacija razlikovale su se u radikalnosti zahvata u postojeći politički sustav, tj. u strategijama preraspodjele – blažoj koja se zalaže za preraspodjelu profita, i radikalnoj koja se zalaže za preraspodjelu sredstava za proizvodnju i privatnog vlasništva općenito. Desna se politička opcija postavlja kao konzervativna na ovakve lijeve zahtjeve, a odričući potrebu prava države da intervenira u uspostavljenе odnose posjedovanja materijalnih dobara.²¹

Može se reći da je ljevica privržena naprednom ispravljanju nejednakosti koji oni na desnici drže svetim, nepovredivim, prirodnim i neizbjegnim. Ona nastoji ispravljati stvari: ukloniti sve prirodne ili društvene nejednakosti onoliko koliko je to ostvarivo i smisleno, tako da svi mogu imati jednake izglede u životu. Ljevica vidi to načelo ispravljanja kao utemeljivanje neke teorije napretka, tj. cjelovite narativne strukture o sveukupnim postignućima bez obzira na prepreke. Ona uključuje praksu društvene kritike budući da je privržena izlaganju institucija, praksi i uvjerenja, koja ih održavaju, raspravi o njihovoj opravdanosti. Ljevica je stoga univerzalistička na nekoliko načina. Prvo, privrženost ljevice društvenoj kritici zahtijeva od nje da iznosi razloge koje nakon razmišljanja može svatko prihvatići, i koji se mogu javno ponuditi i priznati, neovisno o posebnim interesima, kao obvezujući. Drugo, točka iz koje se kritizira je izvansksa: kritika onoga što neki od nas čine je u formi širega 'mi'. Treće, dinamika načela ispravljanja zapravo je pomicanje granica: ona ide od klasnih do rasnih i rodnih nejednakosti, ali također od nejednakosti koje su prisutne u nacionalnoj državi do onih na globalnoj razini.²²

U ljevcu, prema tome, spadaju svaka stranka, pokret ili grupacija koji se zalažu za ostvarenje što veće racionalnosti društvenog života i društvene jednakosti kao glavne vrijednosti. Sve što smeta ostvarenju racionalnosti i jednakosti (svaka zavisnost jednog čovjeka od drugog, kapitalizam, crkva, patrijarhalni kulturni obrazac) smatra se neprijateljskim. Jednakost među ljudima mora se ispoljiti u svim oblastima društvenog života: privredi, politici, kulturi i svakodnevnicu. U skladu s tim se inzistira na zaštiti pojedinačnih prava na različitost i na zaštiti manjinskih prava u svim sferama društvenog života. Društvena pravda je ono čemu se teži, pa se i neuspjesi pojedinaca da se snađu u konkretnom društvu priprisuju društvu, a u manjoj mjeri

---

²¹ Rimac, Ivan, 1998, Strukturiranost ideoloških opredjeljenja građana, Bogoslovka smotra, str. 656

²² Šimić, Ivica, 2010, Ljevica danas u svijetu, Praktični menadžment , str.32

samom pojedincu. Naposlijetku, ljevicu „ne odvaja od desnice zalaganje za širenje demokracije, već inzistiranje da je demokracija neodvojiva od društveno-ekonomske jednakosti“. ²³

Prema Bakiću, ljevica se u međunarodnim odnosima bori za internacionalizam odnosno ravnopravnost malik i velikih nacija i suprotstavlja se imperijalnim nastajanjima te sprovodi mјere koje proizvode veću društvenu jednakost, dok desnica smatra nužnim da imperije ili nacije kojima desničari pripadaju imaju više prava od drugih, te da se male zemlje moraju pokoravati diktatu moćnijih država. Imperijalna nastojanja velikih sila se pravdaju bilo cioničnim shvatanjem međunarodnog prava bilo pozivanjem na moralne razloge i odbranu ljudskih prava. Desničarske stranke i u političkoj praksi sprovode politiku koja uvećava društvene nejednakosti.²⁴

3. Desno populistički pokreti

Populistički pokreti u Evropi, osobito njihova desno orijentisana varijanta, su naročito početkom 21. stoljeća postali posebno aktuelni. Uvođenje heterogeno širih masa u politiku te s tim u vezi kreiranje populističke politike, populističkog duha i populističkog raspoloženja, uz dosta jednostavan program političkog i duhovnog okupljanja i djelovanja, postala je evropska stvarnost što rezultira sve veću zabrinutost. Uočljivo je da desni populizam u Evropi reaktivira proces homogenizacije heterogenih političkih struktura koje su ranije bile manje ili više marginalizirane ekspanzivnom ekonomijom i rastućom globalizacijom i usporava integracijski proces zasnovan na ekonomiji i solidarnosti, odnosno protežira panevropsko okupljanje u borbi protiv evropske “superdržave” i masovne imigracije. Bez obzira što mnogi od populističkih pokreta još nemaju ni idejne ni ideološke osnove u svom političkom programu (ako on uopće postoji u pravom smislu te riječi), njihova nit vodilja je danas etnonacionalizam a krajnji cilj europocentrizam u Evropi budućnosti.²⁵

Autor razlikuje pet najvažnijih faktora koji su uzrok uspona populističkih pokreta. Prvo, u početnim godinama ovog stoljeća uslijed strukturnih promjena počinje usporavanje i stagnacija

²³ Kuljić, Todor, Anatomija desnice: Izbor iz publicističkih radova 1978-2013. Beograd:Čigoja, str.28

²⁴ Bakić, Jovo, 2019, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio Beograd, str. 32

²⁵ Ibrelijić, I, 2003, Desno-populistički pokreti u Evropi i njihov mogući utjecaj na buduća Evropska zbivanja, str. 24

evropske ekonomije i kontinuirani rast stope nezaposlenosti. Vladajući establišment, uglavnom lijeve orijentacije, koji je u posljednjim godinama puno toga obećavao a nije realizovao, nije uspio kontrolisati ekonomski tokove te je u mnogim zemljama uslijedilo "osvetničko" glasanje. Drugo, europski kontinent se posljednjih decenija demografski preoblikuje, čemu doprinosi proces prirodne depopulacije ali i intenzivirani imigracijski tokovi, pa je u centru desno-populističke aktivnosti antiimigracijska politika. Nastoji se kroz regresivnu reakciju na ubrzani globalizam oživjeti ksenofobija. Šireći svoju ksenofobičnu ideologiju desni populisti, pogotovo u dijelovima evroprostora pogođenog dezindustrializacijom, postavljaju npr. pitanje zašto bi lokalni radnici morali svoj inače umanjeni dohodak dijeliti sa useljeničkom populacijom koja je još siromašnija od njih. Treće, svi desno-populistički europokreti, bez obzira da li su nastali u prialpskom geoprostoru, na zapadu ili europskom sjeveru, propagiraju borbu protiv naraslog kriminala i korupcije u evropskom društvu. Tome su po njima doprinijeli već demodirani euro-političari koje često prate političko-finansijski skandali i domaća "besposličarska omladina" ali i imigranti. Za ilustraciju povezanosti imigracije i kriminaliteta navodi se rast kriminalnih aktivnosti u tradicionalno useljeničkim europskim regijama. Četvrto, svi desni populisti se mahom deklarišu kao branitelji "malog europskog čovjeka" kome je neophodan bolji život i veća sigurnost ali i globalna perspektiva u vremenu promjena. Pored toga, neophodno je, po njima, u depresivnoj atmosferi očuvati tradiciju i kršćanske vrijednosti zapadnog svijeta od ekspanzije azijatskih religijskih uvjerenja a pogotovo od "nazadne" islamske religije i kulture. Istraživanja pokazuju da najveću popularnost desni populisti uživaju u tradicionalnim katoličkim i imigracijski intenzivnijim sredinama, a znatno manju u sredinama sa dominirajućim povremenim praktičnim vjernicima ili ateistima a uz to imigracijski manje dinamičnim geoprostorima. Peto, razloge za povećanje popularnosti desno-populističkih pokreta treba svakako tražiti i u potrebi za političkom alternativom i rastom autoritarnosti u euro-prostoru. Ljevičarske koalicije nisu našle adekvatne odgovore na rastuće ekonomski probleme i nerijetko su neracionalnom budžetskom politikom uvećavale ionako velike socijalne razlike pa, uz loš rad državnih institucija, znatan dio populacije ovaku političku klasu doživljava kao eksplotatorsku i neefikasnu.²⁶

Dok je nacionalizam češće strateški politički cilj političara različitih ideoloških usmjerenja nego taktičko sredstvo za ostvarenje ciljeva općih ideologija, pa se dešava i da od prvobitno

---

²⁶ Ibid.

taktičkog sredstva preraste u strateški cilj međum teoretski gledano, najvećim internacionalistima, boljševicima, dotle je populizam, po pravilu, tek sredstvo političara, nikako ograničeno na stranke radikalne desnice, manje ili više privrženih idejnom jezgru općih ideologija (konzervativizam, liberalizam, socijalizam, krajnja desnica), u njihovoј borbi da osvoje, opravdaju i zadrže vlast. Masovna upotreba termina populizam u sredstvima masovnog općenja i u akademskoj zajednici, npr. u Francuskoj, kako za Nacionalni Front Marine Le Pen, tako i za Front ljevice Jean-Luc Melenchona, podrazumijeva da se pripadnici širokih društvenih slojeva smatraju ne samo „politički nezrelima“, već i „potencijalno moralno pokvarenima i opasnima“, a dokaz za to jeste njihova podrška demagozima. Pri tome se potpuno zaboravlja da su ovi pokreti „povjesno suprotstavljeni“, a zajednička im je jedino kritika već decenijama istih političkih stranaka i njihova politika.²⁷

Nadalje, Ibrelić govori kako se u svakoj analizi savremene ali i buduće političke arhitekture europskog kontinenta ne mogu zaobići ni ultradesničari, koji se zasad nalaze dobrom dijelom u sjeni europske populističke desnice, ali to svakako ne znači da nisu aktivni i da ne daju specifičan politički “doprinos” političkim događanjima u pojedinim dijelovima Evrope. Za razliku od desnih populista koji kontinuirano kritikuju vladajuću političku klasu i političke institucije ali ipak djeluju u okviru postojećih zakonskih normi, ultradesničari (“staromodna desnica”) omaložavaju postojeće demokratske institucije i bore se protiv njih. U osnovi ekstremne desnice su politička teorija i ideologije neofašizma i neonacizma koje u političkom djelovanju skoro obavezno prati nasilje (rasno, nacionalno, ekonomsko itd.). Uzroci reaktiviranja antidemokratskih ekstremističkih pokreta su prevashodno oživjele nacionalne frustracije (dvije trećine Nijemaca npr., prema anketi Friedrich-Ebert fondacije, misle da su superiorna nacija), ekonomski problemi (nezaposlenost, lošiji standard itd.) i, naravno, masovna imigracija krajem proteklog i početkom ovog stoljeća.

Istiće da desni populistički talas može biti zaustavljen samo jasno definisanim programom u čijoj osnovi je prije svega racionalno usmjeravanje globalnih tokova i preoblikovanje Evrope na moderno profilisanim humanističkim principima. U tom slučaju bi mogla prestati i kontinuirana popustljivost evropskih stranaka lijevog centra populistima, odnosno “desničarenje ljevice”, što bi uz sadašnji relativno uspješan otpor populizmu od strane klasične demokršćanske ideološke

---

²⁷ Bakić, Jovo, 2019, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio Beograd, str. 68,69

strukture moglo dobiti nove sadržaje, odnosno pravce antipopulističkog djelovanja. U svakom slučaju, nema mjesta fatalizmu s obzirom na to da je problem desno-populističkih i ekstremnih evropskih pokreta dobrim dijelom poznat i vezan vjerovatno za blisku evropsku budućnost te treba samo usavršiti mehanizme i organizovati institucije u realizaciji neophodnih aktivnosti u budućoj političkoj praksi. Ibrelijić označava ksenofobiju kao najvažniji faktor jačanja desnog populizma u zapadnoj Evropi.

Mude i Kaltvaser priznaju da je za „europski populizam“ tj. Le Pena i Hidera, bitniji ksenofobični nacionalizam od populizma, ali navode da je glavna srodnost između „ova dva tipa populizma“ u „pozivu na gradnju takvog političkog sistema koji nije antidemokratski *per se*, već je, radije, suprotstavljen liberalnoj demokratiji“, te upozoravaju da „treba vrlo oprezno predstavljati normativne sudove o populizmu“ pošto ovaj može predstavljati kako prijetnju tako i korektiv demokraciji.²⁸

Ostaje, međutim, nejasno kako ideologija zasnovana na isključivom autoritarnom i ksenofobičnom nacionalizmu može biti korektiv demokraciji, jer je riječ, u najboljem slučaju, o viziji jednog netrepeljivog etnokratskog režima u kojem bi ista prava imali samo pripadnici većinske nacije bez obzira na razlike među njima, a u najgorem, o autoritarnom režimu s fašističkim primjesama iz kojeg bi bile isključene sve osobe koje se ne uklapaju u „poželjan“ identitet nacije nametnut s vrha države.²⁹

---

²⁸ Bakić, Jovo, 2019, Evropska krajnja desnica, Clio, Beograd (1945-2018), , str. 74

²⁹ Ibid.

Drugi dio: Izbjeglička kriza 2015. godine

4. Uzrok i tijek izbjegličke krize

Svaka migracija uključuje kretanje, ali svako kretanje nije migracija. G. Standing upozorava da teritorijalna mobilnost kao svoje sastavnice uključuje četiri dimenzije koje se često brkaju i ne razlikuju, a važne su za bolje razumijevanje šireg fenomena mobilnosti, i posebno migracije. To su promjene vezane uz ljude u pokretu (movers), a tiču se prostora, prebivanja (stanovanja), vremena i aktivnosti. Prvi aspekt, tj. mobilnost implicira fizičko kretanje od jednog do drugog mjesto, drugi aspekt kretanje kroz prostor ili napuštanje nekog prostora odnosi se na razdaljinu, treći aspekt je temporalna dimenzija (koliko dugo ljudi traju biti odsutni iz nekog mesta da bi ih se smatralo migrantima), i na kraju populacijska mobilnost koja obuhvaća ne samo prostorno premještanje tekućeg boravka nego i aktivnosti.³⁰

U novije vrijeme, Sarah Collinson predložila je klasifikaciju tipova vanjskih migracija polazeći od njihovog temeljnog uzroka i namjera sudionika. Uobičajeno je, kaže autorica, razlikovati između migracija uzrokovanih čimbenicima šire shvaćenim kao „politički“ za razliku od onih motiviranih ekonomskim razlozima. To je u osnovi granična crta koja dijeli izbjeglice od drugih vrsta migranata. Korisna je i distinkcija između migracija bitno dobrovoljnih po karakteru od onih nedobrovoljnih. U stvarnosti se teško mogu naći čisti tipovi u ovom smislu i većina tokova ima mješoviti karakter. Ekonomski i dobrovoljne migracije radnika nikad se zapravo ne događaju u političkom vakuumu, tako da i radna migracija tangira elemente drugog, ako ne i četvrtog tipa.³¹

Što se tiče pojma migrant, ne postoji jedna univerzalna definicija. Ujedinjeni narodi, primjerice, migrantom smatraju pojedinca koji boravi u drugoj zemlji dulje od jedne godine, bez obzira na razloge i načine migriranja. Široki pojam koji uključuje većinu ljudi koji odlaze u stranu zemlju vođeni mnogim razlozima i tamo ostaju određeno vrijeme. U praksi se, međutim, koristi različita terminologija, s obzirom na razlog migriranja i vrste migracija. U suvremeno doba govori se o mješovitim migracijskim tokovima koji obuhvaćaju različite kategorije osoba – izbjeglice,

³⁰ Mesić, Milan, 2002, Međunarodne migracije, Tokovi i teorije, Societas, Zagreb, str.241,242,243

³¹ Mesić, Milan, Međunarodne migracije, Tokovi i teorije, 2002, str. 262, 263

tražitelje azila, ekonomske migrante, žrtve trgovanja ljudima - koje iz različitih razloga napuštaju svoje zemlje podrijetla, kreću se i prelaze državne granice bez odgovarajućih dokumenata i nezakonito ulaze u zemlje odredišta.³² Prema tome, i ovaj rad se bavi migrantskom krizom jer obuhvaća sve navedene kategorije osoba.

Ekonomski migrant - osoba koja napušta svoju zemlju podrijetla isključivo iz ekonomskih razloga ili da bi poboljšala svoj materijalni status. Takav migrant ne ispunjava kriterije za dobivanje izbjegličkog statusa i stoga nema pravo na međunarodnu zaštitu kao izbjeglica. Za razliku od izbjeglice, ekonomski migrant uživa zaštitu svoje države i, ako želi, može se u nju sigurno vratiti.

Izbjeglica – prema Konvenciji o statusu izbjeglica iz 1951. godine izbjeglica je osoba koja se ne nalazi u zemlji svog državljanstva i koja se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj grupi ili zbog političkog mišljenja ne može, ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu dotične države; ili osoba bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje prethodnog boravišta, a koja se ne može, ili se zbog tog straha ne želi vratiti u tu državu.

Izbjeglica prima facie – osoba koju neka država ili UNHCR smatra izbjeglicom na temelju objektivnih kriterija vezanih uz okolnosti u zemlji podrijetla, a bez prethodnog pojedinačnog određivanja statusa izbjeglice. Naime, u normalnim okolnostima, za osobe koje žele dobiti status izbjeglice mora se u pojedinačnom postupku utvrditi da je njihov strah od proganjanja utemeljen. Međutim, u slučajevima masovnih dolazaka nije moguće provesti individualno utvrđivanje izbjegličkog statusa. U takvim slučajevima, posebice kad osobe bježe iz sličnog razloga, može se provesti skupno utvrđivanje statusa izbjeglice, u kojem se svaki član skupine smatra izbjeglicom prima facie (odnosno na temelju prvog dojma), tj. u nedostatku dokaza koji bi dokazali suprotno.

Izbjeglica sur place – osoba koja nije bila izbjeglica u trenutku kad je napustila svoju zemlju podrijetla, već je to postala kasnije, uslijed okolnosti koje su u njezinu zemlji podrijetla nastale tijekom njenog odsustva.

---

³² Lalić-Novak G., Kraljević G., 2014, Zaštita izbjeglica i ranjivih skupina miranata, Hrvatski Crveni križ, Zagreb, str.16

Izbjeglice sur place mogu strahovati od proganjanja zbog promjene koja se dogodila u zemlji podrijetla, kao što su državni udar ili političke aktivnosti koje je osoba provodila u zemlji izbjeglišta.

Neregularni (nezakoniti) migrant – osoba koja, zbog nezakonitog ulaska ili isteka vize, nema pravni status u državi tranzita ili zemlji domaćinu.

Radnik migrant – osoba koja je radila, radi ili će raditi na poslu za koji dobiva naknadu u državi čiji nije državljanin.

Tražitelj azila – stranac koji podnese zahtjev za azil.

Žrtve trgovanja ljudima – trgovanje ljudima predstavlja vrbovanje, prijevoz, transfer, pružanje utočišta i prihvata osoba pomoću prijetnje, uporabe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, zlouporabe ovlasti ili položaja bespomoćnosti ili davanje ili primanje plaćanja ili sredstava da bi se postigla privola osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom, u svrhu izrabljivanja. Ljudima se trguje zbog prisilne prostitucije, pornografije, seksualnog turizma i zabave, nezakonitog zapošljavanja, robovskog rada, prosjačenja, lažnog usvajanja, lažnog i prisilnog braka te trgovanja ljudskim organima.³³

Velika izbjeglička kriza koja je zahvatila područje Europe 2015. godine raselila je više od milijun ljudi s područja Bliskog istoka ka Europi, u potrazi za boljim životom. Uzroke ove krize valja tražiti u događajima koji su se razvijali od početka Arapskog proljeća 2011. koji su rezultirali građanskim ratovima u Libiji i Siriji, te formiranju Islamske države (ISIS) prouzrokovajući humanitarnu krizu u Turskoj i Libanonu.

Postojeća izbjeglička kriza zapravo je sinergija ranijih radnih migracija iz nerazvijenih dijelova Mediteranskog bazena prema EU i bijega od ratom uzrokovanе nesigurnosti u dijelu arapskih zemalja Mediterana i Podsaharske Afrike. Migracija iz arapskog dijela Mediterana prema EU postojala je i prije Arapskog proljeća, tj. i prije 2011. godine. Za sve ove zemlje karakterističan je veliki prirodni priraštaj. U razdoblju od 1980. do 2010. godine sve su udvostručile svoje stanovništvo – dakle veliki je udio mladog i nezaposlenog stanovništva. Spori gospodarski rast praćen znatnim tehnološkim zaostajanjem za EU, unatoč rudnom bogatstvu (posebno u

---

³³ Ibid.

ugljikovodicima) rezultirao je iznadprosječnom nezaposlenošću mlađih i prije prevrata u Arapskom proljeću. Nezaposlenost mlađih u prosjeku je veća od 25%, uz primjere Egipta i Tunisa sa 30% nezaposlenoga mlađog stanovništva. Uzme li se u obzir činjenica da je javni sektor bio i ostao glavni poslodavac, većina mlađih bez političkih veza nije mogla naći posao te je redovito migrirala prema mediteranskim članicama EU.³⁴

Takozvanu Balkansku rutu je 2015. godine prešlo skoro 700.000 ljudi. Ovaj pojam se koristi kada se govori o dolasku ljudi s Bliskog istoka koji prelaze put preko Balkana da bi došli do Europe. Nakon što je njemačka kancelarka Angela Merkel izjavila da su manje više sve izbjeglice i migranti dobrodošli, evidentan je bio nagli porast dolaska ljudi. Većina njih iz svojih država bježi u Tursku te iz Turske morskim putem dolazi do Grčke, potom Sjeverne Makedonije, Srbije i Mađarske, ili pak preko Srbije odlaze u BiH i potom u Hrvatsku. Krajnji cilj jesu zemlje zapadne Europe kao što su Njemačka, Švedska, Austrija.

Iako se mogla predvidjeti, migrantska je kriza Europsku Uniju, pa tako i države na balkanskoj ruti dočekala nespremne. Nakon poziva Angele Merkel Turska „otvara vrata“ te veliki broj izbjeglica iz Sirije kreće prvenstveno ka Njemačkoj kao obećanoj zemlji. Izbjeglice u Njemačkoj dobivaju velika materijalna prava i smještaj i jako mali broj njih ostaje u tranzitnim zemljama. Treba imati u vidu da većina tih izbjeglica nije bježala direktno od ratnog sukoba (već su bili izbjeglice u Turskoj određeno vrijeme) već prema boljem životu, jer u Turskoj često nisu imali čak ni pravo raditi (postoji mogućnost prijave za dozvolu za rad, ali često se na intervju za dozvolu treba čekati godinama). Drugim riječima, Turska se brinula za izbjeglice, ali bez namjere da ih integrira u društvo.

Putem izbjeglica i zbog politike otvorenih vrata dolazi i do velikog broja ekonomskih migranata iz drugih zemalja često s nestabilnim vladama ili pogodjenim permanentnim sukobima i lošim ekonomskim stanjem (Afganistan, Pakistan, Kosovo, Eritreja). Zanimljivo je da su ljudi s Kosova bili na drugom mjestu po broju tražitelja azila 2015. kao što je prikazano na slici. Vide se i osnovni putevi migranata iz Azije preko Turske te preko Libije i Mediterana. Dodatno mnogi migranti idu prema zemljama s većim socijalnim povlasticama, a ne prema tržištima za rad. Lako je uočiti da je najveći dio ljudi otišao u Švedsku i Njemačku koje nude najbolje socijalne povlastice

---

³⁴ Tadić, Dragović, Tadić: Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU Polic. Sigurnost, 2016, broj 1, str. 14

dok mali broj migranata ide primjerice u Irsku koja ima veliku potražnju za radnom snagom, ali gotovo nikakve povlastice. Te povlastice, dok s jedne strane pomažu novoprdošlim ljudima, mogu utjecati na to da se privlače ljudi koji nemaju namjeru pridružiti se društvu kao aktivni članovi.³⁵

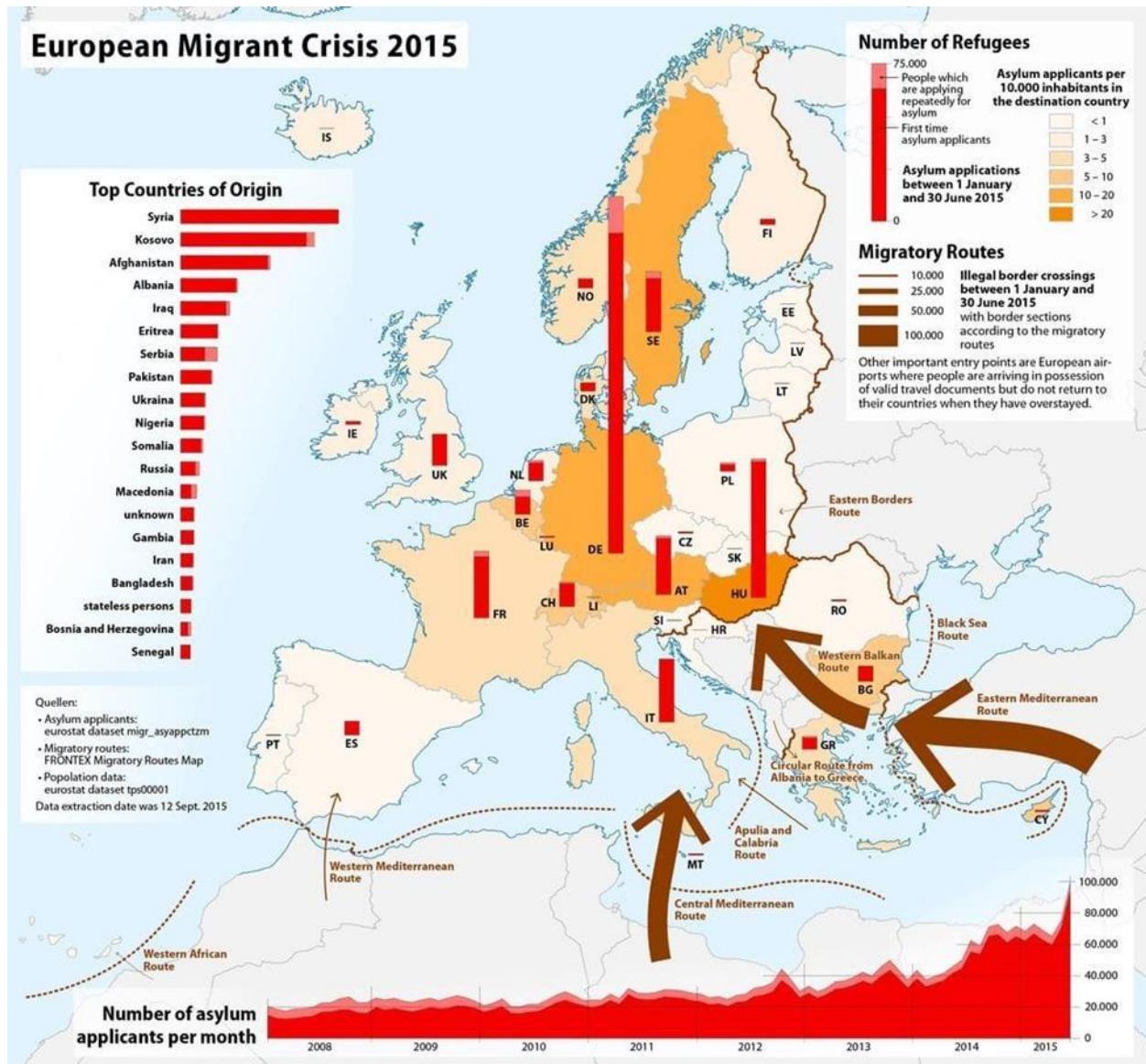

Tabela 1.

Prije same eskalacije migrantske krize države članice Europske unije uglavnom su se slagale sa stavom njemačke vlade te su bile spremne pomoći migrantima tako da im se ponudi privremena zaštita i azil. Međutim, eskalacijom migrantske krize te do tada nezamislivim brojem

³⁵ P-portal.net, 2017, datum pristupa 05.06.2021, <https://p-portal.net/kako-je-nastala-migrantska-kriza-zasto-nam-trebatu-migranti/>.

dolazaka stanovništva na granice same Europske unije, u pitanje se dovela kompletna Dublinska uredba, koja je predstavljala propise o azilu kojih su se pridržavale sve države članice Europske unije te je stupilo na snagu izvanredno ukidanje Schengenskog prostora. Ukitanje Schengenskog prostora poslužio je kao uvid u ozbiljnost situacije, budući da se Europska unija temelji na slobodi prohodnosti i otvorenosti njezinih granica zbog što lakše trgovine među članicama, što je Njemačka pravdalo kao nužnost, budući da ostale države članice nisu do kraja pokazale spremnost na kompromis i saradnju. Naime, prema toj uredbi, izbjeglice i migranti su dužni vratiti se, odnosno prihvati azil u prvoj državi članici u koju su ušli. To bi, prema propisima Uredbe, dovelo do ravnomernije raspodjele izbjeglica, odnosno njihovog prihvata u svim državama članicama Europske unije. Međutim, sa sve većim brojem dolaska izbjeglica, sve je više država počelo zatvarati granice, za zaštitu vlastite nacionalne sigurnosti.

Nedovoljna suradnja i nedostatak želje među državama članicama Europske unije u preuzimanju odgovornosti i podjele tereta prijema migranata na vlastitoj teritoriji dovelo je do rigoroznih odluka vlada pojedinih članica država Evropske unije, čiji su potezi postavili ostale države članice u nepovoljan položaj. Tako je burne reakcije i podijeljena mišljena izazvalo postavljanje žičanih ograda od strane Mađarske i Slovenije, što je Mađarska pravdala prekoračanjem kapaciteta primljenih migranata, te kako više nije u mogućnosti nastaviti primati izbjeglice, dok je Slovenija podizanje ograda opravdala kao mjere predostrožnosti u odbrani vlastite nacionalne sigurnosti, te da ne želi postati tampon zona između Europske unije i ostalih evropskih država iz kojih izbjeglice pristižu. Ovakve odluke Mađarske i Slovenije su promijenile tijek kretanja ilegalnih migranata, zbog čega se otvaraju nove rute kretanja, na kojima se od 2016. godine, aktivno nalazi i BiH, koja polako postaje tampon zona, na granici sa Hrvatskom.³⁶

---

³⁶ Omerodžić M., Spasovski O., 2020, Ilegalne migracije i krijumčarenje ljudi preko granice s osrvtom na Bosnu i Hercegovinu, , str.127,128

5. Islamofobija

Na početku 21.stoljeća islamofobija, kao pojam koji je nastao devedesetih godina 20.stoljeća, označava strah i netrepljivost prema muslimanima i svemu što pripada islamskoj kulturi. Islamofobija polazi od uvjerenja da su svi muslimani „religijski fanatici“, koji niti mogu niti žele da se prilagode modernom svijetu, te da je islam vjera koja se „protivi“ konceptima jednakosti, ljudskih prava, tolerancije i demokratije i da samim tim predstavlja prijetnju. Na Zapadu islamofobija poprima i oblik antiarapskog rasizma i šovinizma, usmjeravajući strah i netrepljivost ka manjinskim zajednicama doseljenika/useljenika iz islamskog svijeta. Islamofobija je u svijetu prisutna već duže vrijeme, ali se više rasprostranila i postala daleko uočljiva nakon 11. rujna 2001. godine i rušenja Svjetskog trgovinskog centra u New Yorku.³⁷

Kao najbrojnija vjerska manjinska skupina u Zapadnoj Europi, razlikujući se svojim kulturnim obilježjima od većinskog domicilnog stanovništva europski muslimani neprekidno su izloženi kušnji da putem kulturološke asimilacije nađu prijem u etnički raznoliko, ali vjerski, kulturno i civilizacijski homogeno zapadno kršćansko društvo. Istodobno Europljani vide muslimane kao kulturno druge i drugčije, građane drugog reda čiji religijski ekstremizam i radikalni svjetonazor predstavljaju otvorenu prijetnju zapadnom stilu života utemeljenom u sekularnoj demokraciji koju islamski fundamentalisti politikom terora žele zamijeniti teokracijom i islamskim normativnim poretkom društva sa šerijatom kao temeljnim izvorom državnog zakonodavstva. Poznajući muslimane, ali ne i islam, većina Europljana potpuno akceptiranje i integraciju muslimana u zapadno društvo uvjetuje prihvaćanjem vrijednosti zapadne kulture kao civilizacijskog miljea kojemu moraju prilagoditi arhaični način života koji su donijeli iz svoje postojbine, zanemarujući pri tom činjenicu da za muslimane pripadnost islamu ne predstavlja stvar izbora, već njihov ishodišni primarni identitet koji ne može biti nadomješten nekim drugim, budući da bi to bilo tretirano kao otpadništvo od vjere.³⁸

Iako islamofobija predstavlja globalni problem, ona je posebno izražena u Europi, u kojoj je i prije posljednjega imigracijskog vala u drugom desetljeću 21. stoljeća bio koncentriran najveći broj muslimanskih imigranata. Prema podacima istraživačkoga centra Pew, procjenjuje se da je

³⁷ Lavić, Senadin, 2014, Leksikon socioloških pojmoveva, str.346

³⁸ Zekić, Marinko, 2016, Muslimanske zajednice u Europi, UAM, Poznan , str.193.

2009. u Europi živjelo približno 38 milijuna muslimana, ponajviše imigranata, na koje se gleda kao na „unutarnjeg uljeza“ a koji su vrlo često socioekonomski marginalizirani, nezaposleni i slabo obrazovani. Jedna od posljedica sve uočljivije muslimanske prisutnosti u Europi bila je nelagoda zbog mogućeg narušavanja predodžbe o stabilnome europskom identitetu i njegovu kršćanskom temelju. Sve je to poduprlo sklonost islamofobiji, osobito (i očekivano) u radikalnim desnim političkim krugovima, a u novije vrijeme sve češće i među liberalnijim strankama. Osim političke i medijske upotrebe islamofobije njezine različite manifestacije moguće je, osobito nakon newyorškog 11. rujna 2001., upozoravaju mnogi autori, uočiti u mnogim europskim državama u različitim društvenim sferama.³⁹

Nakon migrantske krize, Europu pogađaju i teroristički napadi koji šire strah i paniku među građanima, osobito jer odgovornost za prouzrokovane terorističke napade preuzima ISIL. S tim u vezi, povezuje se religija islam i terorizam, što povećava predrasude o izbjelicama koje dolaze s Bliskog Istoka.

Džihadistički terorizam nije novost u EU-u, ali od 2015. se dogodio novi val islamskih napada. Cilj džihadističkih skupina je stvoriti islamsku državu u kojoj vlada samo islamski zakon - šerijat. Odbacuju demokraciju i izabrane parlamente, jer je po njihovom mišljenju Bog jedini zakonodavac. Europol džihadizam definira kao „nasilnu ideologiju koja iskorištava tradicionalne islamske koncepte. Džihadisti legitimiraju nasilje pozivanjem na klasičnu islamsku doktrinu o džihadu, koji se u islamskom zakonu tretira kao vjerski rat.“ Al-Qaede i takozvana Islamska država glavni su predstavnici džihadističkih skupina. U 2018. godini za većinu napada odgovorne su osobe odrasle i radikalizirane u svojim matičnim zemljama, a ne takozvani strani borci (pojedinci koji su oputovali u inozemstvo i pridružili se terorističkim skupinama). Teroristi nisu nužno izrazito religiozni, objašnjava Europol. Često imaju samo osnovno znanje o islamu, ne čitaju Kur'an i ne idu redovito u džamiju. Značajan broj osoba prijavljenih za terorizam u 2016. godini bili su sitni kriminalci. Iz toga se može zaključiti da ljudi s kriminalnom prošlošću i ljudi iz kriminalnog okruženja mogu biti prijemušljiviji za radikalizaciju i regrutiranje. „Religija ne mora biti početni ili osnovni pokretač radikalizacije, već je to prilika za prebroditi osobne probleme.

---

³⁹ Pavelić, Adila; Čačić-Kumpes, Jadranka, 2015, Islam, islamofobija i Zapad: suprotstavljeni pogledi i društvena stvarnost, str. 414.

Takve osobe mogu pomisliti da će zbog terorističkog napada postati junaci”, zaključak je Europola.⁴⁰

S obzirom na činjenično postojanje islamskoga fundamentalizma, koji u zapadnim kulturama vidi glavne neprijatelje i veliku opasnost za očuvanje identiteta, njegovu globalnu prisutnost i strah koji šire njime motivirani teroristički napadi, čini se važnim potkrijepiti već spomenutu konstataciju da je riječ o skupinama koje ne čine većinu muslimanske populacije te da većina muslimana ima negativne stavove prema terorizmu. To potvrđuje Gallupovo šestogodišnje istraživanje provedeno u 35 država s većinskim muslimanskim stanovništvom na nekoliko desetaka tisuća ispitanika. Pokazalo se da 35% ispitanika izražava pozitivne stavove prema SAD-u i ne podržava terorizam usmjeren na SAD, da njih 55% ima negativne stavove o SAD-u, ali ne podržava terorizam, a da skupinu »radikalnih muslimana« koji izražavaju negativne stavove o SAD-u i podržavaju terorizam čini sedam posto ispitanika. Istraživanja provedena u Njemačkoj na koja se referira Hockenos (2011) pokazuju da se velika većina muslimana ne identificira isključivo kroz religiju, nego se određuje i preko društvenoga položaja, regionalnog porijekla i zanimanja, a samo je sedam posto onih duboko religioznih privrženo patrijarhalnim tradicijama i životu u etničkim enklavama. Novija istraživanja pokazuju da je životni stil većine europskih muslimana sličniji onome nemuslimanskih Euroljana. Kad je riječ o odnosu europskih muslimana prema islamu, Jocelyne Cesari napominje, navodeći primjer novih generacija muslimana u Francuskoj, da mnoge analize pokazuju tendenciju individualizacije religijske prakse, ali da se one razlikuju u interpretaciji posljedica individualizacijskih procesa. Naime postavlja se pitanje vodi li individualizacija liberalizaciji prakse ili izraženijem fundamentalizmu. Cesari smatra da nije moguće razumjeti što se događa s muslimanima bez komparativnog uvida u promjene koje se zbivaju u drugim religijskim skupinama.⁴¹

---

⁴⁰ Vjesti Europski Parlament, 2018, datum pristupa 10.07.2020,
<https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/security/20180703STO07127/terorizam-u-eu-u-od-2015>.

⁴¹ Pavelić, Adila; Čaćić-Kumpes, Jadranka, 2015, Islam, islamofobija i Zapad: suprotstavljeni pogledi i društvena stvarnost, str. 421.

6. Uloga medija na percepciju migracija

Mediji imaju važnu ulogu u formiranju javnog mnijenja i diskursa o migracijama i izbjeglicama. Medijskim izvještavanjem, vizuelnim prikazom i interpretiranjem izbjegličke krize, putem medija javnost formira sliku i osjećaj u vezi s izbjegličkom krizom. Često mediji gube objektivnost dok prenose informacije, što stvara negativne konotacije, osobito kada je riječ o humanitarnoj krizi koju je izbjeglička kriza prouzrokovala na području Balkana i šire.

Autori Kržalić i Kobajica⁴² su u svom radu analizirali način na koji se migranti opisuju u medijima te ispituju je li, u kojoj mjeri, i na koji način izvještavanje medija u BiH utjecalo na percepciju i stvarnu toleranciju bosanskohercegovačke javnosti prema izbjeglicama i migrantima. Iz rada se da zaključiti da su odabrani bosanskohercegovački mediji više puta dnevno, putem svojih internetskih portala neposredno izvještavali o izbjegličkoj i migrantskoj krizi u BiH, a posredno i o zemljama koje se nalaze na tzv. Balkanskoj migrantskoj ruti. Analizirane objave tematski su dominantno oslovljavale pitanja migranata, odnosno migrantsku krizu, u odnosu na pitanja izbjeglica, odnosno izbjegličku krizu. Kontekstualno je najveći broj objava na odabranim internetskim portalima oslovljavao sigurnosna pitanja u vezi s migrantima, odnosno migrantskom krizom, poput protupravnih i drugih štetnih ponašanja migranata na štetu individualnih i društvenih vrijednosti, također operativnih mjera zaštite, kontrole i upravljanja granica, tokom migracija, prevencijom bolesti i širenjem zaraza i dr. Druga najčešće oslovljavana pitanja bila su politički konotirana, a uključivala su sadržaje o pravnom sustavu i propisima, međudržavnoj i međuinstitucionalnoj saradnji i koordinaciji po svim strateškim pitanjima migracija i antimigracijskoj retorici. Analizirani mediji na svojim su internetskim portalima dominantno izvještavali neutralno ili s neizraženim vrijednostima sadržaja o migrantima i migrantskoj krizi u BiH. Negativni sadržaji objava evidentirani su u nešto više od trećine analiziranih objava, a uključivali su protupravna i devijantna ponašanja migranata u BiH, ali i prateće društveno štetne pojave, poput organiziranog kriminala, krijumčarenja ljudi i narušavanja javnog reda i mira. Jedan veći dio negativnih sadržaja bio je usmjeren ka isticanju svih slabosti državnog aparata, nedostatka međudržavne i međuinstitucionalne koordinacije i suradnje, nedostatka materijalnih, tehničkih i

---

⁴² Kržalić, Kobajica, 2021, Migranti u javnom diskursu medija, Polic.sigur, .Zagreb, str. 242.

ljudskih kapaciteta kako bi se na najadekvatniji način odgovorilo na pitanja rasta broja izbjeglica i migranata u zemlji i uopće - na „Balkanskoj ruti“. Dominacija takvih sadržaja zasigurno može ojačati percepciju o migrantskoj populaciji kao prijetnji domaćem stanovništvu koja dugoročno može dovesti do demografskih promjena, a posljedično i do stavova o pratećim sigurnosnim, ekološkim i zdravstvenim problemima. Česti medijski istupi nositelja političkih dužnosti različitih nivoa vlasti s vidljivom antimigracijskom retorikom i politikom - jačaju takve stavove i percepciju. Zamjetan broj analiziranih negativno orijentiranih objava pratili su senzacionalizam i politizacija situacije političkih dužnosnika u političke svrhe, zbog čega su mogli doprinijeti jačanju stereotipizacije, stigmatizacije i diskriminacije izbjegličke i migrantske populacije kod bosanskohercegovačke javnosti s jedne strane, odnosno jačanju nepovjerenja prema relevantnim državnim institucijama koje u svojoj nadležnosti imaju pitanja kontroliranja i upravljanja migracijskim tokovima, s druge strane.

Pozitivni sadržaji objava evidentirani su u nešto manje od trećine analiziranih objava, a ponajviše su se referirali na humanitarne aspekte izbjegličke i migrantske krize u BiH, pozitivne akcije građana, međunarodnih i domaćih nevladinih organizacija, ali i nadležnih institucija na osiguravanju uvjeta za prihvatanje i smještaj izbjegličke i migrantske populacije te zaštitu najranjivijih kategorija poput žena, djece i osoba treće životne dobi. Nasuprot tome, značajan dio objava isticao je uspješnost rada policijskih i drugih agencija za provođenje zakona na otkrivanju migranata koji su ilegalno ušli u BiH, uspješnost na zaštiti granica i kontroli toka migracija, kao i uspješnost u otkrivanju i procesiranju pripadnika organiziranih kriminalnih skupina s ciljem suzbijanja i sprječavanja krijumčarenja migranata i drugih protupravnih ponašanja na štetu pravno zaštićenih vrijednosti. Na kraju, možemo reći da iako medijske objave na temu migranata odnosno migrantske krize u BiH prate pretežito negativni sadržaji, stav novinara bio je dominantno neizražen ili neutralan.⁴³

Autorica Buljubašić Belma je u svom tekstu analizirala izabrane medijske članke koji se bave ovom problematikom s ciljem da se ukaže na koji su način neki od vodećih bh. medija izvještavali o ovoj temi. Iz analiziranih sadržaja uočavamo da se o migrantima i izbjeglicama dalje izvještava na vrlo negativne načine, da su i dalje predstavljeni ili kao kriminalci ili u viktimizacijskom tonu, te u medijima skoro i da nema članaka u kojima je predstavljena pozitivna

---

⁴³ Kržalić, Kobajica, 2021, Migranti u javnom diskursu medija, Polic.sigur., Zagreb, str. 243.

slika o migrantima i izbjeglicama, kao što su edukativne priče o njihovim civilizacijama i kulturama. Priče koji ukazuju na pozitivne primjere kao što su edukacije i radionice za migrante i izbjeglice ili druženje i saradnja lokalnog stanovništva sa migrantima i izbjeglicama manje su prisutne u bh. medijima, a svakako manje čitane i komentarisane. Osim hušačkih komenatara koje ostavljaju čitatelji, primjetno je i da dio građana ne razlikuje zemlje, da o migrantima i izbjeglicama govore kao Arapima, ljudima s Bliskog istoka, a često njihove zemlje nazivaju neciviliziranim rupama, što zvuči tragikomično, posebno ako znamo koliko je migranata i izbjeglica iz Sirije, Maroka, Irana, itd. Također, primjetan je i strah od drugačijeg, što se posebno vidi kroz komentare u kojima čitatelji ističu "naše" i "njihove" običaje, ne bi li ilustrativnije ukazali na te razlike i prezir prema muškarcima koji su napustili svoje države. Čitatelji u komentarima često ističu da nemaju problem sa ženama i djecom, ali da je najveći broj vojno sposobnih muškaraca koji su mogli ratovati, ali su pobegli, odnosno dezertirali. To nam pokazuje da dio građana i ne zna razloge zašto ljudi odlaze iz svojih zemalja i da nije svaka od tih država pogodjena ratom.⁴⁴

Mediji imaju glavnu ulogu u predstavljanju i stvaranju percepcije o premještanju velikog broja ljudi iz jedne zemlje u drugu zemlju, nazivajući ga „izbjegličkim valom“ i „izbjegličkom krizom“. Interes javnosti prema izbjegličkom pitanju dramatično se povećao nakon što je početkom rujna 2015. godine objavljena fotografija sirijskog dječaka Aylana Kurdi, čije je mrtvo tijelo more izbacilo na tursku obalu. Fotografija se brzo proširila na društvenim medijima te pokrenula široku raspravu o izbjeglicama, izbjegličkoj krizi i načinima njezina rješavanja. Ta se fotografija smatra ikonskom fotografijom - jom budući da demonstrira moć jedne slike koja snažno pokreće i osvješćuje javnost te potiče na reakcije. I dok je ova fotografija evocirala suošjećanje i humanitaran pristup rješavanju problema, fotografija drugog slučaja izazvale su negativnu reakciju prema izbjeglicama. Riječ je o fotografiji jama terorističkih napada u Parizu u studenome 2015. kada je poginulo najmanje 129 ljudi. Mediji su ovoga puta izabrali prenositi okrivljujuće poruke i komentare o sigurnosti, optužujući migrante i izbjeglice za izvođenje napada. Medijska

---

⁴⁴ Media.ba, 2019, datum pristupa 05.07.2021, <https://media.ba/bs/magazin/izvestavanje-o-migrantskoj-i-izbjeglickoj-krizi-u-bih-insinuacije-rasizam-i-ksenofobija>.

pozornost i fokus na ta dva događaja doprinijeli su formiranju javnoga mnijenja, kao i političkih odluka o rješavanju humanitarnih problema vezanih uz migracije.⁴⁵

Kako tvrde Eda Gemi i suradnici, medijski izvještaji o izbjeglicama i migrantima strogo su formirani s obzirom na to da mediji izdvajaju samo kontroverzne, negativne ili konfliktom vođene događaje, bez objašnjavanja specifičnih društvenih konteksta ili analitičkog opisa problema. U proizvodnji vijesti mediji kategoriziraju migrante kao politički slabe: imaju limitirana ili nikakva politička prava i pripadaju nacionalnoj, etničkoj ili vjerskoj manjini. U skladu s tim, migranti su široko zastupljeni u vijestima kao nijemi sudionici uključeni u negativne situacije pa ne čudi što se migranti i izbjeglice konstantno prikazuju kroz etnocentričnu, nacionalističku i ksenofobnu retoriku vođenu negativnim stereotipima i predrasudama. Pokazujući samo jednu stranu medalje, mediji stvaraju „moralnu paniku“ koja se gradi oko onih koji se smatraju „lošima“ u društvu. Velike histerije često se javljaju kada su migranti uhvaćeni čineći moralno nepoželjna djela ili ilegalne aktivnosti, pa se u javnosti rapidno širi osjećaj krize. Sljedeći problem koji se pojavljuje u medijskim reprezentacijama izbjeglica i migranata je tendencija da se o njima izvješćuje bez senzibiliteta. Stvara se dihotomija onih koji pripadaju (in-group) i onih koji ne pripadaju (out-group) te je riječ o procesu izdvajanja (othering). Jaka diferencijacija između građana zemlje domaćina i migranata promovira se u medijima na način da su „oni“, „drugi“ prijetnja naciji i naglašava se njihovo neprisutanje kao sredstvo za uništavanje autentičnosti naroda. Iстicanje kulturnih razlika stvara oštro odbacivanje ili ne prihvatanje imigranata. Prilikom izvještavanja, migranti će biti prikazani kao elementi šire priče, npr. tisuće izbjeglice koji bježe iz zemlje podrijetla zbog građanskih nemira. Važno je imati na umu ekonomski interes medija koji onda često stvara predrasude i gura vijesti o migrantima prema senzacionalizmu. Portretiranjem izbjeglica i migranata kao „neprijateljima na vratima“ koji pokušavaju napasti zemlje Zapada, mediji stvaraju krizni mentalitet i promiču dehumanizaciju tih osoba. Takvi prikazi sugeriraju da izbjeglice i migranti šire zarazne bolesti, da su njihovi zahtjevi za azilom lažni te da ulaze u zemlje zapadne Europe kao prikriveni teroristi. Gemi i suradnici proveli su istraživanje o medijskim praksama u šest europskih zemalja, a rezultati su pokazali da se o migracijama ne izvještava kontinuirano kao o jednoj od tema. Medijske organizacije imaju tendenciju preplaviti medijski prostor s instantnim izvještajima kada se dogodi nešto dramatično, ali potom brzo odustaju od

⁴⁵ Car V., Matović M., 2017, Mediji, novinarstvo i ljudska prava, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Hanns-Seidel-Stiftung , Str.20.

teme što utječe na svrstavanje migracija u okvire problema, konflikt i poteškoća – u okvir „izbjegličke krize“. Tako je rasprava u medijima doslovno eksplodirala kada je fotografija utopljenog dječaka Aylanu dijeljena na društvenim medijima. Kasnije se rasprave na temu izbjeglica smanjuju i prestaju biti u fokusu medijske pažnje sve do terorističkih napada u Parizu u studenome 2015.⁴⁶ Medijske priče, u većini slučajeva, nosile su negativnu konotaciju i bile fokusirane na brojke. Nedostajala je šira perspektiva, a novinari su ignorisali dokaze ozbiljnih studija koje ukazuju na činjenicu da migracija, bez obzira na to kakvi njeni kratkoročni izazovi bili, predstavlja bazu za ekonomski i kulturni napredak.

„Izvještaj posebno naglašava kako su se europski mediji nosili sa krizama, i sugeriše da su mediji bili slabo pripremljeni za situaciju. Fokus je previše stavljen na brojke, a nedovoljno na ljudske priče, sve do tragedije sa Aylanom Kurdijem. Čini se da su mediji u tom trenutku preokrenuli priču u drugom pravcu. Problem je bio, i još uvijek jeste, nedovoljna izbalansiranost sve vrijeme“, smatra Aidan White, direktor Mreže za etičko novinarstvo. Pored evropskih zemalja, izvještaj se bavi medijskim predstavljanjem migracija u Australiji, Nepalu, Gambiji, Kini, Indiji, Brazilu, Južnoafričkoj Republici, Sjedinjenim Američkim Državama i Libanu.

„U svim zemljama postoji dobro izvještavanje, ali je veoma često prekriveno senzacionalizmom i površnim tabloidskim pokrivanjem priče i politički motivisanim izvještavanjem. Ovo je posebno bilo tačno na Balkanu gdje su politički lideri bili direktni i puni mržnje, bez medijske kritike i nadziranja“, pojašnjava White za Media.ba.

Kako među političarima, tako i u sadržajima mainstream medija, postoji izražena tendencija da se generalizuje slika o migrantima kao o beskonačnom talasu ljudi koji kradu poslove, postaju teret državi i, u konačnici, prijete mjesnom načinu života.⁴⁷

⁴⁶ Car V., Matović M., 2017, Mediji, novinarstvo i ljudska prava, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Hanns-Seidel-Stiftung, Str.25.

⁴⁷ Mc Online redakcija, datum pristupa 04.08.2021. <https://www.media.ba/bs/magazin-etika/ejn-senzacionalisticko-i-neeticno-izvjestavanje-o-migrantima>.

Treći dio: Europska Unija

7. Europska Unija

Dok se Europska Unija nastoji zaštiti od nepoželjne vanjske imigracije, što je simbolički označeno metaforom „Europske tvrđave“, dalje teče proces regionalne integracije „brisanja“ međusobnih granica i harmonizacije imigracijske politike. Izvorno, Rimskim ugovorom predviđena je sloboda kretanja za državljanе članica, ali ne i za državljanе trećih zemalja, a to se odnosi i na imigrante. Sa stupanjem na snagu *jedinstvenog europskog tržišta, 1993.*, koje upravo počiva na konceptu slobodnog kretanja radne snage na cijelom području Unije, još je više zaoštreno pitanje nepokretnosti nekih 11 milijuna imigranata izvan Unije (od ukupno 17 milijuna), čija pozicija odudara od temeljnog načela modela. Jedinsvenim europskim aktom, kojim je 1987. godine revidiran Rimski ugovor, ostavljena je mogućnost i njihovog uključivanja u jedinstveno tržište radne snage. Člankom 8a, naime, utvrđeno je da će: „unutarnje tržište obuhvatiti područje bez unutarnjih granica u kome je osiguran slobodan protok roba, usluga i kapitala...“.⁴⁸

Sporazumom iz Dublina 1990. utvrđeni su kriteriji prema kojima se zahtjevi za izbjegličkim statusom razvrstavaju tako da je za svaki slučaj traženja azila na cijelom području Zajednice (kasnije Unije) odgovorna samo jedna članica. Time se onemogućuje da ista soba podnese zahtjev više nego jednoj državi, i da se koristi neujednačenošću procedura utvrđivanja statusa izbjeglica, ali se zato i garantira upravo jednokost postupka za sve tražitelje azila. Njezinim stupanjem na snagu 1997. godine zamijenjene su slične odredbe Schengenskog sporazuma.⁴⁹

Ugovorom iz Maastrichta, 1993., ustanovljena je Europska Unija. Njime je utvrđena suradnja na području zakonodavstva i unutarnjih poslova. U tzv. trećem stupu, potpisnice priznaju kao „stvari od zajedničkog interesa“: politiku azilam prelaženje vanjskih granica Unije, imigracijsku politiku i politike koje se tiču državljanа trećih zemalja (ulazak, kretanje i boravak), sudsku, carinsku i policijsku suradnju. Njime je na razinu Unije prenesena jurisdikcija nad odlučivanjem za koje su treće zemlje potrebne ulaze vize. No, zbog osjetljivosti pitanja (koja

⁴⁸ Mesić, Milan, 2002, Međunarodne migracije, Tokovi i teorije, Societas, Zagreb, str. 220.

⁴⁹ Ibid.

zadiru u područje tradicionalnog nacionalnog suvereniteta) usvojeno je malo obvezujućih odluka u okviru „trećeg stupa“. Stoga se politika u toj sferi koordinira putem manje obvezujućih konvencija. Tako je konvencijom Eurodac uvedena zajednička baza podataka o otiscima prstiju tražitelja azila, a policijska suradnja podržana je Europol konvencijom.⁵⁰

Ugovorom iz Amsterdama 1997. (stupio na snagu 1. svibnja 1999.) pitanja imigracije i azila stavljena su pod jurisdikciju Unije. Njime je Schengenski sporazum inkorporiran u Ugovor o Europskoj Uniji. Ovim ugovorom, koji je probleme migracije i azila stavio u samo središte zajedničke europske politike, članice EU-a proklamirale su svoju spremnost da suradnji na tom području daju visoki prioritet, pa čak i da se odreknu dijela nacionalnog suverenitata. U tom se smislu preporučuju: podjela tereta novih izbjeglica; zajednički standard za obiteljske i ekonomske imigrante; zajednički standardi pomoći tražiteljima azila i izbjeglicama; ujednačavanje građanskih prava državljana i imigranata; ublažavanje uvjeta za dobivanje državljanstva; unapređenje političke participacije imigranata; i ukidanje diskriminacije, osobito u području stanovanja i zapošljavanja. Izgledi za zajedničku europsku migracijsku politiku postaju veći već time što Amsterdamski ugovor predviđa postupno uvođenje većinskog pravila u donošenju odluka na Europskom savjetu.⁵¹

Ugovorom iz Lisabona⁵², koji je stupio na snagu u prosincu 2009., utvrđivanje minimalnih standarda zamijenjeno je stvaranjem zajedničkog sustava koji obuhvaća jedinstveni status i postupke.

Taj zajednički sustav mora sadržavati sljedeće elemente:

- jedinstveni status azila;
- jedinstveni status supsidijarne zaštite;
- zajednički sustav privremene zaštite;
- zajedničke postupke priznavanja i oduzimanja jedinstvenog statusa azila ili supsidijarne zaštite;

---

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Mesić, Milan, 2002, Međunarodne migracije, Tokovi i teorije, Societas Zagreb, str. 222

⁵² Politika azila, datum pristupa 07.08.2021, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/151/politika-azila>

- kriterije i mehanizme kojima se određuje koja je država članica odgovorna za razmatranje zahtjeva za azil;
- standarde u vezi s uvjetima prihvata te
- partnerstvo i suradnju s trećim zemljama.

Nakon Ugovora iz Lisabona, člankom 80. UFEU-a utvrđeno je načelo solidarnosti i pravedne raspodjele odgovornosti među državama članicama, što uključuje i finansijske obveze. Djelovanja EU-a u području azila trebala bi po potrebi obuhvaćati odgovarajuće mjere kako bi se osigurala primjena tog načela. Ugovorom je također znatno izmijenjen postupak odlučivanja u pitanjima azila jer je kao standardni postupak uveden postupak suodlučivanja. Osim toga, znatno je poboljšan sudski nadzor koji provodi Sud Europske unije. Sada prethodne odluke mogu zatražiti svi sudovi država članica, a ne samo nacionalni sudovi najviše instance, što je ranije bio slučaj. To je Sudu EU-a omogućilo da razvije širu sudsku praksu u području azila.

Štokholmskim programom⁵³, koji je Europsko vijeće usvojilo 10. prosinca 2009. za razdoblje 2010. – 2014., ponovno je potvrđen „cilj uspostavljanja zajedničkog područja zaštite i solidarnosti utemuljenog na zajedničkom postupku azila i jedinstvenom statusu osoba koje uživaju međunarodnu zaštitu.“ U njemu je posebno naglašena potreba za promicanjem istinske solidarnosti s državama članicama koje se suočavaju s posebnim pritiskom, kao i važna uloga koju bi trebao imati novi Europski potporni ured za azil (EASO).

Iako je Komisija iznijela svoje prijedloge za drugu fazu zajedničkog europskog sustava azila (CEAS) već u razdoblju 2008. – 2009., pregovori su sporo napredovali. U skladu s time, „druga faza“ CEAS-a donesena je nakon stupanja na snagu Ugovora iz Lisabona, a naglasak je premješten s minimalnih standarda na zajednički postupak azila na temelju jedinstvenog statusa zaštite.⁵⁴

---

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid.

8. Migracijski program

Europski migracijski izazov pokazao je nedostatke sustava azila Unije. Kako bi ih se prevladalo Parlament je predložio reformu Uredbe iz Dublina koja određuje koja je zemlja EU-a odgovorna za obradu zahtjeva za azil⁵⁵, a potom je osmišljen i Europski migracijski program 2015. godine.

Ovaj program donosi niz mjera i aktivnosti koje je potrebno hitno poduzeti i to: spašavanje života na moru, suzbijanje mreža krijumčarenja, odgovor na velik broj dolazaka unutar EU-a, premještanje i zajednički pristup u pogledu pružanja zaštite raseljenim osobama kojima je potrebna zaštita, partnerska suradnja s trećim zemljama za rješavanje migracijskog priljeva te upotreba instrumenata EU-a za pomaganje najizloženijim državama članicama. Ovaj program usmjeren je na pronalazak rješenja koja će omogućiti napredak u kratkoročnom i srednjoročnom razdoblju, te su određena četiri stupa boljeg upravljanja migracijama: (1) Smanjivanje poticaja za nezakonite migracije; (2) Upravljanje granicama-spašavanje života i osiguravanje vanjskih granica; (3) Osiguranje čvrste zajedničke politike azila; (4) Nova politika u području zakonitih migracija. Kao budući korak na planu upravljanja migracijama navodi se potreba za razmatranjem zajedničkog sustava azila, upravljanjem europskim granicama i novim modelom zakonitih migracija (Europska komisija, 2015b). Dio jedinstvenog europskog azilnog sustava čini i Dublinski postupak, koji utvrđuje koja je država članica odgovorna za razmatranje zahtjeva za azil (međunarodnu zaštitu) u konkretnom slučaju, a sve s ciljem da kada se tražitelji azila kreću iz jedne države članice u drugu (sekundarna migriranja), o zahtjevu jedne osobe ne odlučuje više država članica. Dublinski postupak prvotno je utvrđen Dublinskom konvencijom (potpisana 15. srpnja 1990., stupila na snagu 1. rujna 1997. godine), koja je 2003. godine zamijenjena Dublinskom Uredbom (takozvana Dublin II Uredba¹⁸). Od 19. srpnja 2013. godine na snazi je nova, Dublin III Uredba (Uredba 604/2013¹⁹) koja je zamijenila Dublin II. U Dublinskoj uredbi strogo je utvrđena hijerarhija kriterija po kojima se odlučuje koja je država članica odgovorna za razmatranje zahtjeva za azil u konkretnom slučaju. Kriteriji su utvrđeni redom od obiteljskih veza, zakonitog boravka u nekoj državi članici (viza ili dozvola boravka) do kriterija zemlje prvog ulaska na teritorij EU, odnosno

---

⁵⁵ Odgovor EU-a na migrantsku krizu, datum pristupa 07.08.2021.

<https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20170629STO78631/europska-migracijska-kriza>

zemlje u kojoj je zahtjev prvotno podnesen. Za provedbu Dublinskog postupka donesena je i Eurodac Uredba prema kojoj države članice uzimaju otiske prstiju svih podnositelja zahtjeva za azil i neregularnih migranata koji su nezakonito prešli državnu granicu, a nisu vraćeni u treću državu. I ova Uredba je zamijenjena novom 2013. godine koja omogućuje da nacionalne policijske snage i Europol mogu uspoređivati otiske prstiju povezane s nacionalnim istragama terorizma i teškog kriminala s onima iz Eurodaca. Masovna migracijska kretanja kojima je EU bila izložena 2015. i 2016. godine dovela su do jedinstvenog zaključka da važeća Dublin III Uredba nije adekvatan mehanizam koji je primjenjiv i pravedan u pojavi ovakvih iznenadnih i masovnih dolazaka migranta koji traže međunarodnu zaštitu. Stoga se u okviru revizije jedinstvenog europskog azilnog sustava dogovara i nova, takozvana Dublin IV Uredba. Ona prvenstveno pokušava Dublinski postupak učiniti efikasnijim, ali i uvesti dodatne mehanizme koji bi spriječili ili smanjili sekundarno migriranje (od smanjivanja prava, detencije do uvođenja trajne odgovornosti države članice). Novi elementi koji se predlažu ovom Uredbom, a kao rezultat iskustva recentne migracijske krize i masovnih dolazaka, je korektivni mehanizam. Korektivni mehanizam aktivirao bi se kad je određena država članica pod nesrazmejnijim pritiskom, a prema prijedlogu Uredbe to je u situaciji kada broj tražitelja azila premaši 150 posto od utvrđene kvote ljudi koje bi ta država članica trebala primiti prema distribucijskom ključu (koji se izračunava na bazi nacionalnog BDP-a i broja stanovnika), nakon čega se tražitelji azila dodjeljuju drugim državama članicama prema utvrđenim kvotama. S obzirom na različitost država članica, ne samo po tome koliko su izložene azilnim/migracijskim pritiscima, nego i prema vlastitim financijskim mogućnostima da osiguraju adekvatan prihvat i kasnije integraciju migranta, pa i prema politikama spram useljavanja stranaca, u tijeku je rasprava o novim azilnim paketima (takozvani 1. i 2. azilni paket), kojima se mijenja kompletno važeće zakonodavstvo EU na području azila, osim Direktive o privremenoj zaštiti, koja je predviđena upravo za masovni priljev migranata, a koja nije aktivirana prošle godine te je izložena brojnim kritikama u smislu potrebe za njenim ukidanjem ili, u najmanju ruku, mijenjanjem. Cjelokupan pravni okvir Europske unije pruža odredbe i daje smjernice za bavljenje složenim izazovima, među kojima su i izazovi masovnih migracija. Iz izloženog i analiziranog vidljivo je kako se zakazalo u primjeni navedenog.⁵⁶

---

⁵⁶ Mikac, Robert i Filip Dragović, 2017, Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed, Forum za sigurnosne studije, str. 146.

S obzirom na migracijski pritisak koji je prisutan od 2014., Komisija je u svibnju 2015. objavila Europski migracijski program u kojem je predloženo nekoliko mjera za rješavanje tog problema, uključujući i pristup temeljen na tzv. „žarišnim točkama”, koji su uspostavili Europski potporni ured za azil, Agencija za europsku graničnu i obalnu stražu (Frontex) i Europol u svrhu rada na terenu s državama članicama koje su pod najvećim pritiskom radi brze identifikacije, registracije i uzimanja otiska prstiju migranata. Svrha pristupa temeljenog na žarišnim točkama također je i doprinos provedbi mehanizama za hitno premještanje za sveukupno 160 000 osoba kojima je potrebna međunarodna zaštita. Te je mehanizme Komisija predložila radi pomoći Italiji i Grčkoj, a Vijeće ih je usvojilo 14. i 22. rujna 2015., nakon savjetovanja s Parlamentom. Odluku Vijeća kasnije je potvrdio Sud Europske unije u svojoj presudi od 6. rujna 2017. Premještanje je zamišljeno kao mehanizam za praktičnu primjenu načela solidarnosti i pravedne podjele odgovornosti utvrđenog u članku 80.UFEU-a. Međutim, stopa premještanja bila je niža od očekivane, a premještanja su sporo provedena.⁵⁷

Europskim migracijskim programom utvrđuju se i daljnji koraci za reformu CEAS-a, koji su predstavljeni u dvama paketima zakonodavnih prijedloga u svibnju i srpnju 2016.. Parlament i Vijeće o njima su raspravljali tijekom cijelog zakonodavnog razdoblja koje je završilo u svibnju 2019. Međutim, nisu doneseni nikakvi zakonodavni akti jer su predmeti bili blokirani u Vijeću ili jer su pojedini predmeti bili na čekanju zbog blokiranja povezanih predmeta. Niz zakonodavnih inicijativa namijenjen je poboljšanju, među ostalim, CEAS-a jer se predlažu izravno primjenjive uredbe umjesto direktiva (osim za uvjete prihvata, koji bi ostali obuhvaćeni direktivom i trebali bi se naknadno provesti u nacionalnom pravu). Te inicijative obuhvaćaju:

- mjere kojima će se pojednostaviti, pojasniti i skratiti postupci azila te osigurati zajednička jamstva za tražitelje azila i stroža pravila za sprečavanje zlouporaba, uključujući zajednički popis sigurnih zemalja podrijetla, koji je izvorno predložen kao zasebna uredba. Odbor Parlamenta za građanske slobode, pravosuđe i unutarnje poslove (LIBE) donio je svoje izvješće 25. travnja 2018.;
- kriterije za međunarodnu zaštitu kako bi se postigla veća usuglašenost u pogledu stopa priznavanja i oblika zaštite, uključujući strože odredbe o kažnjavanju

---

⁵⁷ Politika azila, datum pristupa 07.08.2021. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/151/politika-azila>

sekundarnih kretanja podnositelja zahtjeva i obvezne provjere statusa čak i za osobe s priznatim izbjegličkim statusom: Odbor LIBE usvojio je svoje izvješće 15. lipnja 2017.;

- Direktivom br. 2013/33/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o utvrđivanju standarda za prihvat podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu (Direktiva o uvjetima prihvata (preinaka)) zamijenjena je Direktiva Vijeća 2003/9/CE o minimalnim standardima za prihvat tražitelja azila, koja je bila na snazi u prvoj fazi. Cilj preinačene direktive osigurati je dostojanstvene i usklađenije standarde za uvjete prihvata kao što su pristup stanovanju, hrani, odjeći, zdravstvenoj skrbi (uključujući zdravstvenu i psihološku skrb), obrazovanju za maloljetnike i pristup zapošljavanju pod određenim uvjetima. Komisija je 13. srpnja 2016. podnijela zakonodavni prijedlog o reformi preinačene Direktive o uvjetima prihvata. Odbor LIBE donio je izvješće o zakonodavnom prijedlogu Komisije 25. travnja 2017.;

- reformu Dublinske uredbe, kojom su utvrđeni kriteriji za određivanje države članice koja je nadležna za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu (u načelu je to država prvog ulaska u EU). Prijedlogom se zadržavaju postojeći kriteriji u Dublinskem sustavu, ali se oni nadopunjuju korektivnim mehanizmom raspodjele kako bi se umanjio nerazmjeran pritisak na određene države članice. Odbor LIBE donio je svoje izvješće 19. listopada 2017.;

- reviziju baze podataka otiska prstiju tražitelja azila Eurodac kako bi se njome obuhvatili i osobni podaci o državljanima trećih zemalja koji nisu podnijeli zahtjev za međunarodnu zaštitu, a utvrđeno je da nezakonito borave u EU-u, kako bi se tijelima zakona omogućio pristup toj bazi podataka te kako bi se uzimali i otisci prstiju djece u dobi od šest godina nadalje radi lakšeg pronalaženja i spajanja obitelji. Odbor LIBE donio je svoje izvješće 30. svibnja 2017.;

- pretvorbu EASO-a iz potporne agencije EU-a u punopravnu Agenciju EU-a za azil (EUAA), koja bi bila odgovorna za olakšavanje rada CEAS-a, osiguravanje usklađenosti pri procjeni zahtjeva za azil diljem EU-a i praćenje operativne i tehničke primjene prava Unije, uključujući pomaganje državama članicama u osposobljavanju nacionalnih stručnjaka. Parlament je usvojio izvješće 8. prosinca 2016., a sredinom lipnja 2017. postignut je sveobuhvatan privremeni sporazum s Vijećem. Komisija je 12. rujna 2018., dok je privremeni sporazum iz lipnja 2017. još uvijek bio na čekanju, donijela

Izmijenjeni prijedlog uredbe o Agenciji Europske unije za azil i stavljanju izvan snage Uredbe (EU) br. 439/2010. Izmijenjeni prijedlog sadržava određena pojašnjenja, posebno o operativnim zadaćama Agencije Europske unije za azil, a cilj mu je uskladiti određene odredbe privremenog sporazuma o toj agenciji sa svojim novim nacrtom uredbe o europskoj graničnoj i obalnoj straži (Frontex) (istodobno predložen u rujnu 2018.) te dodatno ojačati suradnju između tih dviju agencija. Odbor LIBE odbio je taj izmijenjeni prijedlog 10. prosinca 2018. i ustrajao u tome da je potrebno sklopiti privremeni sporazum kao jedini čvrsti temelj za novi mandat agencije;

- okvir Unije za preseljenje, kojim bi se predvidjela zajednička pravila EU-a u pogledu prihvata državljana trećih zemalja, uključujući financijsku potporu za djelovanje država članica u području preseljenja, čime bi se dopunili postojeći ad hoc multilateralni i nacionalni programi za preseljenje. Odbor LIBE usvojio je svoje izvješće 12. listopada 2017. Privremeni sporazum između Parlamenta i Vijeća o glavnim elementima Uredbe postignut je 13. lipnja 2018.;
- Direktiva Vijeća 2001/55/EZ od 20. srpnja 2001. o minimalnim standardima za dodjelu privremene zaštite u slučaju masovnog priljeva raseljenih osoba te o mjerama za promicanje uravnoteženih napora država članica pri prihvatu i snošenju posljedica prihvata tih osoba (Direktiva o privremenoj zaštiti) osmišljena je kao okvir za upravljanje neočekivanim masovnim priljevom raseljenih osoba i za pružanje hitne zaštite tim osobama. Direktivom se nastoje smanjiti razlike između politika država članica o prihvatu raseljenih osoba u slučaju masovnog priljeva i postupanju prema njima, kao i promicati solidarnost među državama članicama. Međutim, nakon što je sastavljena, ta se direktiva nikada nije primjenjivala u praksi, unatoč brojnim velikim priljevima izbjeglica u EU, i to zbog uvjeta o jednoglasnom donošenju odluka u Vijeću, neodređenosti zahtjeva navedenih u Direktivi i napetosti među državama članicama u Vijeću u pogledu raspodjele opterećenja.

Komisija je 23. rujna 2020. objavila Novi pakt o migracijama i azilu kako bi dala novi zamah stopiranoj reformi zajedničkog europskog sustava azila. Cilj tog pakta uspostaviti je novu ravnotežu između odgovornosti i solidarnosti. Komisija predlaže da se postupak azila integrira u opće upravljanje migracijama te ga povezuje s prethodnom provjerom i vraćanjem. Nadalje predlaže:

- izmjenom svojeg prijedloga uredbe o postupku azila iz 2016., novi postupak na granici za brzo utvrđivanje statusa migranata po dolasku, koji bi trebao biti savršeno usklađen s postupkom vraćanja na granici (Izmijenjeni prijedlog uredbe o postupku azila, APR) s ciljem brzog vraćanja osoba kojima nije odobren azil. Nakon procjene provedbe na razini EU-a, Parlament je 10. veljače 2021. donio rezoluciju u kojoj kritizira primjenu postupka na granici u skladu s člankom 43. Direktive o postupcima azila iz 2013.;
- postupak provjere prije ulaska, koji bi se trebao moći primjenjivati na sve državljane trećih zemalja koji su prisutni na vanjskoj granici, a ne ispunjavaju uvjete za ulazak, ili nakon iskrcavanja poslije operacije potrage i spašavanja (prijedlog uredbe o provjeri prije ulaska);
- Prijedlog uredbe o upravljanju azilom i migracijama (AMR), kao zajednički okvir kojim bi se osiguralo da opterećenje nezakonitih dolazaka ne snose samo neke, već sve države članice. Komisija predlaže neke nove elemente u pogledu određivanja odgovornosti za zahtjev za azil i novi mehanizam solidarnosti usmjeren na premještanje (posebno za znatan udio migranata iskrcanih nakon operacija potrage i spašavanja na moru) i sponzorstvo vraćanja. U skladu s time Komisija je povukla svoj Dublinski prijedlog iz 2016. jer su njegovi elementi uvršteni u AMR;
- Uredbu o kriznim situacijama i situacijama više sile za suočavanje s iznimnim situacijama masovnog priljeva državljana trećih zemalja koji nezakonito pristižu, kako bi se državama članicama omogućila fleksibilnost da reagiraju u trenutku krize i kako bi se osiguralo prilagođavanje sustava solidarnosti predviđenog u AMR-u kriznim vremenima. U skladu s time Komisija je povukla svoj prijedlog mehanizma premještanja u krizama iz 2015. i nastoji staviti izvan snage Direktivu o privremenoj zaštiti;
- izmijenjenim prijedlogom uredbe o Eurodacu iz 2016. predviđa se njegova nadogradnja u bazu podataka kao podrška zajedničkom okviru za azil, preseljenje i nezakonite migracije, uključujući politike vraćanja, te njegova potpuna interoperabilnost s bazama podataka za upravljanje granicama.

Osim toga, Komisija predlaže nadogradnju već ostvarenog napretka u vezi s preostalim predmetima te potiče Parlament i Vijeće da što prije ostvare rezultate, naročito u pogledu Uredbe o kvalifikaciji, Direktive o uvjetima prihvata, Agencije Europske unije za azil te okvira Unije za preseljenje i humanitarni prihvat. Konačno, Komisija u svojoj Preporuci o zakonitim putovima do

zaštite u EU-u preporučuje da države članice u 2021. ispune neispunjene obveze u pogledu preseljenja iz 2020. te ih poziva da uvedu i u većoj mjeri iskoriste druge načine humanitarnog prihvata, kao što su spajanje obitelji i programi sponzorstva zajednice ili programi privatnog sponzorstva, kao i dodatni mehanizmi povezani s obrazovanjem i radom.⁵⁸

Vanjska dimenzija

Globalni pristup migracijama i mobilnosti (GAMM), koji je Komisija donijela 2011., sveobuhvatni je okvir vanjske politike EU-a u području migracije i azila. Taj je pristup utemeljen na jasno utvrđenim prioritetima, a njime je određen i način na koji EU vodi političke dijaloge i surađuje sa zemljama izvan EU-a. Sastavni je dio cjelokupnog vanjskog djelovanja EU-a, uključujući i razvojnu suradnju. Glavni su mu ciljevi bolja organizacija zakonitih migracija, sprečavanje i suzbijanje nezakonitih migracija, postizanje najboljeg mogućeg učinka migracija i mobilnosti na razvoj te promicanje međunarodne zaštite.

U ožujku 2016. Europsko vijeće i Turska postigli su sporazum kojim se nastoji smanjiti priljev nezakonitih migranata u Europu preko Turske. U skladu s Izjavom EU-a i Turske, sve nove nezakonite migrante i tražitelje azila koji iz Turske stignu na grčke otoke, a čiji su zahtjevi za azil proglašeni neprihvatljivima, trebalo je vratiti u Tursku. Isto tako, za svakog Sirijca koji je bio vraćen u Tursku drugi je Sirijac trebao biti preseljen u EU, u zamjenu za daljnju liberalizaciju viznog režima za turske državljanе i isplatu šest milijardi eura u okviru Instrumenta za pomoć izbjeglicama u Turskoj do kraja 2018. Prema zadnjem Izvješću Komisije o napretku u provedbi Europskog migracijskog programa od 16. listopada 2019., ta je izjava i dalje ključna za uspješno suočavanje s pitanjem migracija u istočnom Sredozemlju. Međutim, u izvješću se naglašava da se Turska danas suočava sa sve većim migracijskim pritiskom jer je šira regija i dalje nestabilna, a EU kroz Instrument za pomoć izbjeglicama u Turskoj osobama kojima je potrebna pomoć pruža ključnu potporu u iznosu od šest milijardi eura. Turska je u veljači 2020. zaprijetila da će

---

⁶⁰ Ibid.

suspendirati tu izjavu, na što je Grčka reagirala suspendiranjem prava na azil i blokiranjem velikog broja migranata na svojim granicama, uz navodna prisilna vraćanja migranata na Egejskome moru.

Na globalnoj razini, u rujnu 2016. Opća skupština Ujedinjenih naroda jednoglasno je usvojila Deklaraciju iz New Yorka o izbjeglicama i migrantima, ključnu političku deklaraciju kojom se nastoji poboljšati način na koji međunarodna zajednica odgovara na masovna kretanja izbjeglica i migranata te na dugotrajno izbjeglištvo. Stoga su 2018. donesena dva globalna sporazuma, o izbjeglicama i o ostalim migrantima. U Deklaraciji iz New Yorka utvrđen je sveobuhvatni okvir za pomoć izbjeglicama (CRRF) te su navedene konkretnе mjere potrebne za smanjenje pritiska na zemlje domaćine, jačanje samostalnosti izbjeglica, proširenje pristupa rješenjima u pogledu trećih zemalja te nastojanja da se u zemljama podrijetla uspostave uvjeti koji izbjeglicama omogućuju siguran i dostojanstven povratak. Na temelju tih četiriju ključnih ciljeva Opća skupština Ujedinjenih naroda potvrdila je Globalni kompakt o izbjeglicama 17. prosinca 2018.⁵⁹

Raspoloživa sredstva za politike azila

Glavni instrument financiranja u okviru proračuna EU-a u području azila jest Fond za azil, migracije i integraciju (FAMI). Sredstva dodijeljena FAMI-ju za razdoblje 2014. – 2020. povećana su s 3,31 milijarde eura na 6,6 milijardi eura. Za sljedeći dugoročni proračun EU-a za razdoblje 2021. – 2027. sredstva su u okviru novog FAMI-ja ponovno povećana na 9,9 milijardi eura, među ostalim kako bi se na djelotvoran i human način upravljalo migracijama, uključujući financijsku potporu državama članicama za solidarnost koju pokazuju preseljenjem i premještanjem. Ostali instrumenti financiranja EU-a, kao što su Europski socijalni fond (ESF) (2.3.2), Fond europske pomoći za najpotrebitije (FEAD) (2.3.9) i Europski fond za regionalni razvoj (EFRR) (3.1.2), također dodjeljuju sredstva, uglavnom za potporu integraciji izbjeglica i migranata, no udio sredstava namijenjenih za te fondove ne navodi se odvojeno u proračunskim linijama i stoga nije jasan.⁶⁰

---

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

9. Sigurnosni rizici za EU

Nakon nezaposlenosti, najveću zabrinutost glede migracijskih posljedica kod građana Unije izazivaju, čini se, pitanja unutarnje sigurnosti njihovih društava, što pokazuju i neka ispitivanja javnog mijenja. To se ponajprije odnosi na kriminalitet i politički ekstremizam stranih rezidenata. U svim zemljama u kojima su objavljene policijske statistike, broj stranaca optuženih za kriminal premašuje njihov udio u stanovništvu. Ti se statistički pokazatelji često uzimaju kao objektivan nalaz, ako ne i dokaz, opasnosti koju stranci predstavljaju za unutarnji red u određenom društvu, pri čemu se ponekad, više implicitno, sugerira njihova (kulturno uvjetovana) veća sklonost nepoštivanju zakona i kriminalitetu. Pozornija analiza, međutim, otkriva svjesnu ili nesvjesnu manipulaciju ovim statistikama. Prvo, imigranti će vjerojatno lakše nego domaćii ljudi biti optuženi za neke kriminalne prijestupe (kao što je krađa ili razbojstvo), ili će im i manji prekršaji biti kvalificirani kao kriminalne radnje. Drugo, gotovo trećina „kriminalnih djela“ stranaca takve su naravi da ih praktički jedino oni i mogu počiniti (kao što je nepoštivanje boravišne regulacije). Treće, socijalna struktura stranaca ne korespondira u potpunosti domaćem stanovništvu. Donji „visokorizični slojevi“ relativno su zastupljeni u stranoj populaciji. Četvrto, kriminalne radnje stranih turista jednostavno se pripisuju zajedničkoj kategoriji „stranaca“, ali se pri izračunu statističkih pokazatelja ukupan broj kaznenih prijestupa dijeli samo s brojem stranih rezidenata u pojedinoj zemlji.⁶¹

Kako bi se učinkovitije suzbijalo ilegalno prelaženje granica, članice Unije usklađuju i koordiniraju nadzor nad njima i potiču suradnju u svom širem okruženju, a formirale su i zajedničku Europsku policijsku instituciju – EUROPOL.⁶²

Što se tiče političkog ekstremizma stranaca (članstva u ekstremnim i, osobito, terorističkim grupama te sudjelovanja u nedemokratskim djelatnostima ili djelatnostima uperenim protiv demokratskih institucija u zemljama porijekla ili primitka), on je također realno znatno manjegopsega nego u predstavi popularnih medija. S druge strane, isti su mediji skloni podcijeniti

---

⁶¹ Mesić, Milan, 2002, Međunarodne migracije, Tokovi i teorije, Societas, Zagreb , str. 199

⁶² Ibid.

opasnost za unutarnju sigurnost koja prijeti od rasizma i ksenofobije u određenim sekcijama domaćeg stanovništva.⁶³

Napokon, o migracijama se govori i kao o opasnosti za vanjsku sigurnost neke zemlje, u smislu ugroženosti teritorijalnog suvereniteta. To bi se moglo dogoditi u situaciji iznenadne masovne imigracije, koja bi u potpunosti izbjegla kontroli. Početkom 90-ih postojao je raširen strah od migracijskih provala s Istoka čije su granice odjednom otvorene, a ekonomije se našle u teškim tranzicijskim krizama.⁶⁴

Suočene s velikim migracijskim pritiskom i sve većom pojavom aktivnosti vezanih uz nezakonite migracije, članice EU zaključile su da više nisu sposobne same na nacionalnoj razini adekvatno djelovati na fenomen nezakonitih migracija te da moraju koordinirati mjere na europskoj i međunarodnoj razini, prije svega na području pravosuđa i unutarnjih poslova. U zadnje vrijeme pitanje sigurnosti nacionalnih teritorija u žarištu je interesa. Razmatranje nacionalne sigurnosti razvilo se od tradicionalnih vojno-političkih pitanja na međudržavnoj razini, kao što su zaštita nepovredivosti granica zemalja ili konstantni otpor prema vanjskim opasnostima, u mnoga nova područja, uključujući izbjeglice i migracijske trendove. Ako se podje od definicije državne granice odnosno granične crte kao krajnjeg opsega vlasti određene zemlje, izvodi se zaključak da se prve mjere, koje bi se mogle poduzeti kako bi se zaštitila nacionalna ili unutarnja sigurnost, mogu ili moraju poduzeti upravo na "samoj državnoj crti", a službe koje poduzimaju takve mjere i radnje preuzimaju dio odgovornosti za cijelokupno stanje sigurnosti na unutarnjem planu.⁶⁵

Određeni autori izravno povezuju unutarnju sigurnost sa stanjem na granici države zbog čega se postavlja pitanje potrebe pojmovnog određenja granične sigurnosti ili sigurnosti područja uz državnu granicu. Danas je širom svijeta, posebno u zemljama koje su izložene problemu migracija, ali i drugim ugrožavanjima nacionalne sigurnosti, često korišten pojam granične sigurnosti. Pojedini autori razinu granične sigurnosti navode kao izazov tvorcima politike jer ona mora biti primjerena vanjskim prijetnjama, ali treba omogućiti nesmetan i zakonit prijelaz državne granice osobama i robi te ujedno omogućiti zaštitu ljudskih prava i sloboda, dok savezne agencije zajedno moraju omogućiti odgovarajuću razinu granične sigurnosti. Na europskim prostorima

⁶³ Mesić, Milan, 2002, Međunarodne migracije, Tokovi i teorije, Societas Zagreb , str. 200.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Tadić, Dragović, Tadić, 2016, Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU Polic. sigur. (Zagreb), godina 25. broj 1, str. 26

također se sve više govori o graničnoj sigurnosti, a jedan od akata Vijeća EU definirao je novi koncept: integrirani model granične sigurnosti koji pokriva sve segmente granične politike. Navedenim konceptom obuhvaćeno je pet pitanja, i to:

1. Granična kontrola na vanjskim granicama (granične provjere i nadzor državne granice definirane Scengen Border Codeom, uključujući analizu rizika i kriminalističko-obavještajni rad).
2. Otkrivanje i istrage prekograničnog kriminala u koordinaciji sa svim agencijama za provođenje zakona.
3. Četveroslojni model pristupa kontroli:
  - a) mjere kontrole u području slobode kretanja, uključujući i vraćanje osoba
  - b) granične i carinske kontrole
  - c) suradnja sa susjednim zemljama
  - d) mjere u trećim zemljama.
4. Međuagencijska suradnja u upravljanju granicom (granična policija, carina, policija, nacionalne sigurnosne i druge nadležne agencije i organi i internacionalna suradnja).
5. Koordinacija i koherentnost aktivnosti država članica i institucija i drugih agencija i tijela EU kroz provedbu mjera unutar teritorija.

Oslanjajući se na navedeno, autori Tadić i Dragović ističu kako bi se sigurnost graničnog područja mogla definirati kao stanje na državnoj granici o kojem vode brigu sva nadležna tijela, posebno policija i carina, koje uz osiguranje nesmetanog odvijanja prometa putnika i robe preko državne granice obuhvaća i poslove s namjerom onemogućavanja bilo kakvih kažnjivih radnji čije je izvršenje neposredno povezano s državnom granicom, a ujedno ima implikacije na unutarnjem i vanjskom planu, pri čemu se misli na povrede nacionalnog zakonodavstva i međunarodnog prava. Dodatna kvaliteta ili, bolje rečeno, razina granične sigurnosti se postiže bilateralnom i multilateralnom suradnjom nadležnih tijela susjednih zemalja, bilo razmjenom informacija ili provedbom zajedničkih akcija.

Osnivanjem Europske agencije za kontrolu vanjskih granica – Frontex i njezinim jačanjem postavljen je sadašnji okvir za intenzivnu i učinkovitu suradnju na ovom području. Posljednjih

godina nezakonite migracije, kao jedan vid kažnjivih radnji povezanih uz državne granice, nesumnjivo predstavljaju sigurnosnu pojavu koju mnogi povezuju s ugrožavanjem nacionalne sigurnosti zbog velikog broja migranata koji padaju na teret svake države koja im pruži utočište, tj. boravak i zbog činjenice da su u jednom svom dijelu povezane s kriminalnim skupinama na nacionalnoj i međunarodnoj razini, te se prema procjenama Ujedinjenih naroda godišnja zarada organizacija koje se bave krijumčarenjem osoba kreće oko 7 milijardi dolara. Valja naglasiti važnost demistificacije fenomena migracije sa sigurnosnog aspekta i navesti kako se u najvećem broju slučajeva radi o osobama čiji razlog migracije je primarno ekonomski. Izbjeglice iz ratom zahvaćenih područja su kategorija koja zahtijeva svu pomoć u skladu s međunarodnim (ne samo pravnim nego i humanim i moralnim) pravima, ali u standardiziranim i propisanim uvjetima, nikako nekontroliranim. No, ono što je zabrinjavajuće, jest činjenica kako uvijek u velikom broju postoje skupine ili pojedinci koji se pokušavaju sakriti i proći neopaženo jer su njihove pobude dolaska u Europu sasvim druge prirode (što je pokazao i posljednji teroristički napad u Parizu). Teroristički napadi koji su se dogodili na tlu Europske unije pokazuju da su počinitelji uglavnom osobe koje su rođene ili su većinu života provele na teritoriju Europske unije, dok se kao pomagači ili poticatelji mogu pojavljivati novi migranti. To su izazovi takozvanih mještovitih migracijskih tokova. Otežavajuća je činjenica da se radi o generacijama koje su odrasle u neprestanim sukobima koji su bili kulturološke, religiozne i civilizacijske prirode. Mora se navesti da migranti ne predstavljaju direktnu sigurnosnu prijetnju, ali jedan dio njih može biti radikaliziran i sklon činjenju raznih kaznenih djela zbog vlastitih frustracija ili utjecaja okoline. Tako je i Frontex upozorio na pojavu odlaska europskih državljanima na bojišta, njihovu daljnju radikalizaciju i povratak u Europu kao migranti bez identificacijskih isprava.⁶⁶

Statistički pokazatelji o broju nezakonitih migranata na teritoriju Europske unije prema dostupnim podacima pokazuju značajno povećanje. Autori navode kako Europska unija hitno treba predstaviti jasne strateške i akcijske planove integracije stranaca koji dolaze iz drugih dijelova svijeta iz dva temeljna razloga ili cilja:

- smanjenje radikalizacije migranata ali i europskih građana
- migranti moraju vidjeti pozitivan cilj integracije u novo društvo.

---

⁶⁶ Ibid.

Policjsko-obavještajni sustav Europske unije, uključujući i njezin pravni okvir, treba redefinirati kako bi se učinkovito suprotstavio novim oblicima sigurnosnih prijetnji uz poštovanje međunarodnih standarda. Ponašanje u kojem zemlje članice gledaju samo vlastitu sigurnost je put u propast. Zajednički pristup ovim pitanjima bez skrivenih nacionalnih interesa je preduvjet za uspjeh. Upravo je razjedinjenost europskih zemalja i nedostatak jasnih poruka i uzrokovalo oву migracijsku krizu kojoj se ne vidi završetak.⁶⁷

FRAN indicatori	008.	009. rocjene	010.	011.	012. ²	013. ⁷	014.
Nezakoniti prelasci vanjske granice EU izvan graničnih prijelaza	59.881	04.599	04.051	40.980	2.437	07.365	83.532
Nezakonit boravak na teritoriju EU	41.237	12.125	53.077	50.944	44.928	45.098	41.780
Otkriveni pomagači	.884	.171	.629	.957	.662	.252	0.234
Izdane odluke o povratku				31 385	69 949	24 305	52 003
Učinkovit povratak				49 045	58 955	60 418	61 309

Tabela 2.

⁶⁷ Ibid.

Četvri dio: Studija slučaja

10. Izbori za Europski parlament (Francuska, Njemačka, Mađarska, Nizozemska)

Sudjelovanjem u europskim izborima građani odlučuju o smjeru u kojem će EU ići narednih pet godina u područjima poput međunarodne trgovine, sigurnosti, zaštite potrošača, borbe protiv klimatskih promjena i gospodarskog rasta. Zastupnici u Europskom parlamentu ne samo da oblikuju novo zakonodavstvo, već i razmatraju druge institucije EU. Izlaskom na izbole gradani EU-a također sudjeluju u kreiranju politika koje oblikuju njihovu svakodnevnicu.⁶⁸

Na izborima za Europski parlament natječe se nacionalne političke stranke, no jednom kada zastupnici budu izabrani i dođu u Parlament, oni sastavljaju višenacionalne klubove zastupnika. Tijekom godina, broj klubova zastupnika je ostao stabilan – između 2004. i 2014. u Parlamentu je bilo sedam klubova, a tijekom ovog mandata broj je narastao na osam.

Trenutno u parlamentu postoji 8 stranačkih grupacija među kojima su: Europska pučka stranka (EPP), Progresivni savez socijalista i demokrata (S&D), Savez liberala i demokrata za Europu (ALDE), Europski konzervativci i reformisti (ECR), Europa slobode i izravne demokracije (EFDD), Zeleni, Europska ujedinjena ljevica/Nordijska zelena ljevica (GUE/NGL) i Europa nacija i sloboda (ENF).⁶⁹

S druge strane, broj predstavnika nacionalnih političkih stranaka stalno raste. Tijekom mandata od 2004. do 2009. zastupnici su dolazili iz 168 nacionalnih stranaka. Već na početku mandata 2014. broj je narastao na 191, dok je na kraju ožujka 2019. iznosio 232.⁷⁰

---

⁶⁸ Europski parlament, datum pristupa: 03.09.2021. <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/eu-affairs/20181122STO19860/sve-sto-trebate-znati-o-europskim-izborima-2019>

⁶⁹ Jutarnji.hr, datum pristupa 03.09.2021, [https://euraktiv.jutarnji.hr/euraktiv/veliki-pregled-svih-cinjenica-o-izborima-za-europski-parlament-8908151](https://euractiv.jutarnji.hr/euractiv/veliki-pregled-svih-cinjenica-o-izborima-za-europski-parlament-8908151)

⁷⁰ Europe Direct Čakovec (datum pristupa: 03.09.2021) <https://edic-cakovec.eu/europski-parlament-2014-2019-cinjenice-i-brojke/>

Francuska Nacionalna Fronta / Nacionalno okupljanje

Nacionalna fronta ili Nacionalno okupljanje⁷¹ (novi naziv od 2018.godine) je krajnje desna politička stranka koja djeluje od 1972.godine u Francuskoj. Najčešće se povezuje s Jean-Marie Le Pen, koji je bio njezin vođa od 1972. do 2011. godine, i njegovom kćerkom Marine Le Pen, koja ga je naslijedila 2011. godine. Od svojih početaka stranka snažno podržava francuski nacionalizam i kontrolu useljavanja , a često je bila optuživana i za širenje ksenofobije i antisemitizma.

Preuzevši vodstvo stranke od svog oca u siječnju 2011., Marine Le Pen se ogradila od ekstremnih pogleda koji su tradicionalno bili povezani s njezinim ocem i Nacionalnom frontom, dok je imigraciju - osobito iz islamskih zemalja - nastavila predstavljati kao prijetnju Francuskoj. Le Pen je dovela stranku do rekordnog rezultata u prvom krugu kantonalnih izbora u ožujku 2011., a NF je na kraju prevladala u dva okruga. U prvom krugu predsjedničkih izbora 2012. završila je na trećem mjestu iza Sarkozyja i kandidata socijalista Françoisa Hollandea. Iako Le Pen nije zaslužila mjesto u drugom krugu, osvojila je 18 posto glasova, što je najveći ukupni broj glasova u prvom krugu za predsjedničkog kandidata Nacionalne fronte. Ostajući istaknuta osoba na francuskoj političkoj sceni, Le Pen je nastavila mijenjati NF-u kao vjerodostojnu alternativu glavnim francuskim strankama. S padom Hollandeovog rejtinga , podrška NF je rasla, a stranka je dobila iznimno dobre rezultate na lokalnim izborima u ožujku 2014. Koliko god ti rezultati bili impresivni, zasjenjeni su u svibnju 2014., kada je NF završila kao prva na izborima za Europski parlament. Stranka je tada osvojila otprilike četvrtinu glasova. Nakon svađe između Marine le Pen i njenog oca, on je istupio iz stranke u kolovozu 2015. godine.⁷²

---

⁷¹ National Rally (datum pristupa 03.09.2021.) <https://www.britannica.com/topic/National-Rally-France>

⁷² Ibid.

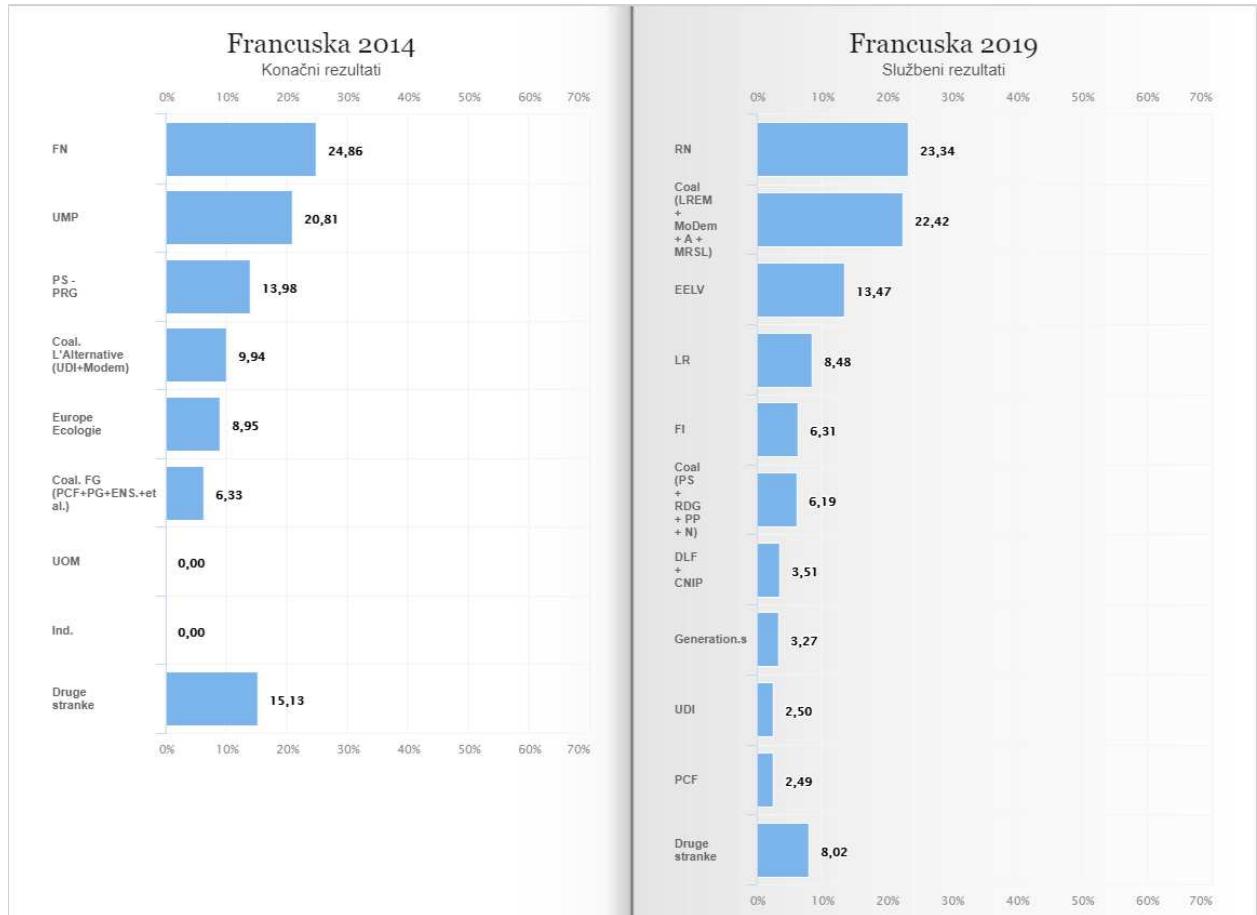

Tabela 3.

Na slici iznad vidi se da je Nacionalna fronta bila prva na državnim izborima za Europski parlament 2014. godine, s osvojenih 24,86%, kao i na izborima 2019. godine s osvojenih 23,34%.

Nacionalna Fronta (NF) mijenja svoje ime u Nacionalno okupljanje (RN) 2018.godine, ali zadržava logo s plamenom kako ne bi odbila članove koji se protive promjeni imena.

Novo ime, koje je predsjednica Marine Le Pen predložila na saboru u ožujku, trebalo bi označiti kraj preustroja stranke koja se riješila svoje rasističke i antisemitske prošlosti i želi pronaći saveznike kako bi pobijedila na izborima.

"Želimo okupljati, a ne samo biti fronta", rekao je europski zastupnik Nicolas Bay za parlamentarnu televizijsku mrežu LCP.⁷³

Suosnivač stranke Jean-Marie Le Pen, otac Marine Le Pen, nazvao je to "izdajom". "Ime nije samo etiketa, nego i duga i odvažna povijest aktivizma koju se odbacuje", požalio se, osudivši "predlagatelje i izvršitelje" te odluke.⁷⁴

Alternativa za Njemačku (AfD)

Oko pola godine pred izbore na saveznom nivou u rujnu 2013., osnovana je, potaknuta dužničkom krizom u južnoj Europi, sasvim nova politička grupacija Alternativa za Njemačku, prevashodno sa zahtjevom za ukidanje eurozone i značajnu promjenu vanjske politike Njemačke. Iako je osvojila više na prvim izborima na kojima se pojavila nego ijedna druga krajnje desničarska stranka od 1953, tj 4,7 odsto, nije uspjela da uđe u Bundestag, ali je, omogućivši stabilan državni izvor financiranja, već za devet mjeseci (25.05.2014.) na izborima za Europski parlament osvojila 7,1 odsto podrške, pa je njenih 7 poslanika primljeno u grupu Europskih konzervativaca i reformista, da bi u narednih deset izbora za pokrajinske parlamente (Landesparlamenten) svuda bila uspješna, osvajajući između 5,5 odsto u Bremenu i 24,3 odsto u pokrajini Sachsen-Anhalt. Naposlijetu, na saveznim izborima 24.09.2017., AfD je dobio 5.877.094 odnosno 12,6 odsto glasova (94 poslanička mjesta), što je rast od 7,9 procenatnih poena u odnosu na prethodne savezne izbore, osvojivši treće mjesto iza CDU/CSU i SPD. Dok su na ovim izborima demokršćani i socijaldemokrati ostvarili najslabije izborne rezultate od 1949, dotle je AfD postala prva radikalno-desničarska stranka zastupljena u Bundestagu nakon II svjetskog rata. Glavni razlog za izborni uspjeh AfD duguje raširenoj ksenofobiji, najvjerojatnije uslovljenoj osjećajem etničke ugroženosti, i nezadovoljstvu birača politikom dobrodošlice (Wilkommenpolitik) Angele Merkel i njene koalicijske vlade prema useljenicima.⁷⁵

⁷³ Index.hr, 2018, datum pristupa 03.09.2021, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/marine-le-pen-promijenila-ime-svoje-stranke-njezin-otac-to-nazvao-izdajom/2001767.aspx>

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ Bakić, Jovo, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio Beograd, 2019, str. 492

Ugledajući se na druge uspješne radikalno-desničarske stranke, AfD povezuje pitanja nacije i demokracije u otporu “briselskoj birokraciji” i federalističkim tendencijama, pa se zalaže za obavezne “referendume po švicarskom režimu” o svim pitanjima vezanim za promjene ustava ili međunarodnih ugovora, kao i za raspisivanje referendumu o izlasku Njemačke iz eurozone, što je stranačko opredjeljenje. Neposredna demokracija i široko učešće građana u politici, kojima je posvećen priličan prostor u programu, sasvim je opravdano sredstvo prevazilaženja rasprostranjene razočaranosti politikom s institucijama EU, kao i problema lobiranja u politici. Ova demokratičnost pak nije povezana s nacionalizmom i euroskepticizmom, već i sa socijalnim šovinizmom, kao i s davanjem prednosti autorirarno uređenoj obitelji i kritikom uvođenja rodne perspektive u bitna društvena pitanja, protivljenjem seksualnom obrazovanju i jednakosti homoseksualaca, kao i useljeničkim pitanjem uopće.⁷⁶

AfD želi zatvoriti EU granice, uvesti rigorozne provjere identiteta na njemačkim državnim granicama i postaviti kampove za izbjeglice, kako bi se spriječio njihov dolazak u Njemačku. Stranka želi odmah deportirati sve one čiji je zahtjev za politički azil odbijen, i finansijski podržati strance da se vrate u svoju domovinu. Naglašavaju važnost tradicionalne njemačke kulture i odbijaju ideju da islam bude dio njemačkog društva. Osim toga, oni preispituju tvrdnju da su klimatske promjene izazvane ljudskim djelovanjem i želete prekinuti proces njemačkog prelaska na obnovljive izvore energije. Druge ih stranke ignoriraju ali su politički najbliži konzervativnim dijelovima demokršćanskih stranaka iz kojih su mnogi i prešli u AfD.⁷⁷

Na državnim izborima za Europski parlament 2019. godine, AfD je osvojila 11% glasova, što je za 3,9% više nego na posljednjim EU izborima, ali oko dva posto manje nego na parlamentarnim izborima 2017. godine.

---

⁷⁶ Bakić, Jovo, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio Beograd, 2019, str. 498

⁷⁷ DW (04.09.2021.) <https://www.dw.com/hr/alternativa-za-njema%C4%8Dku-afd/a-39199465>

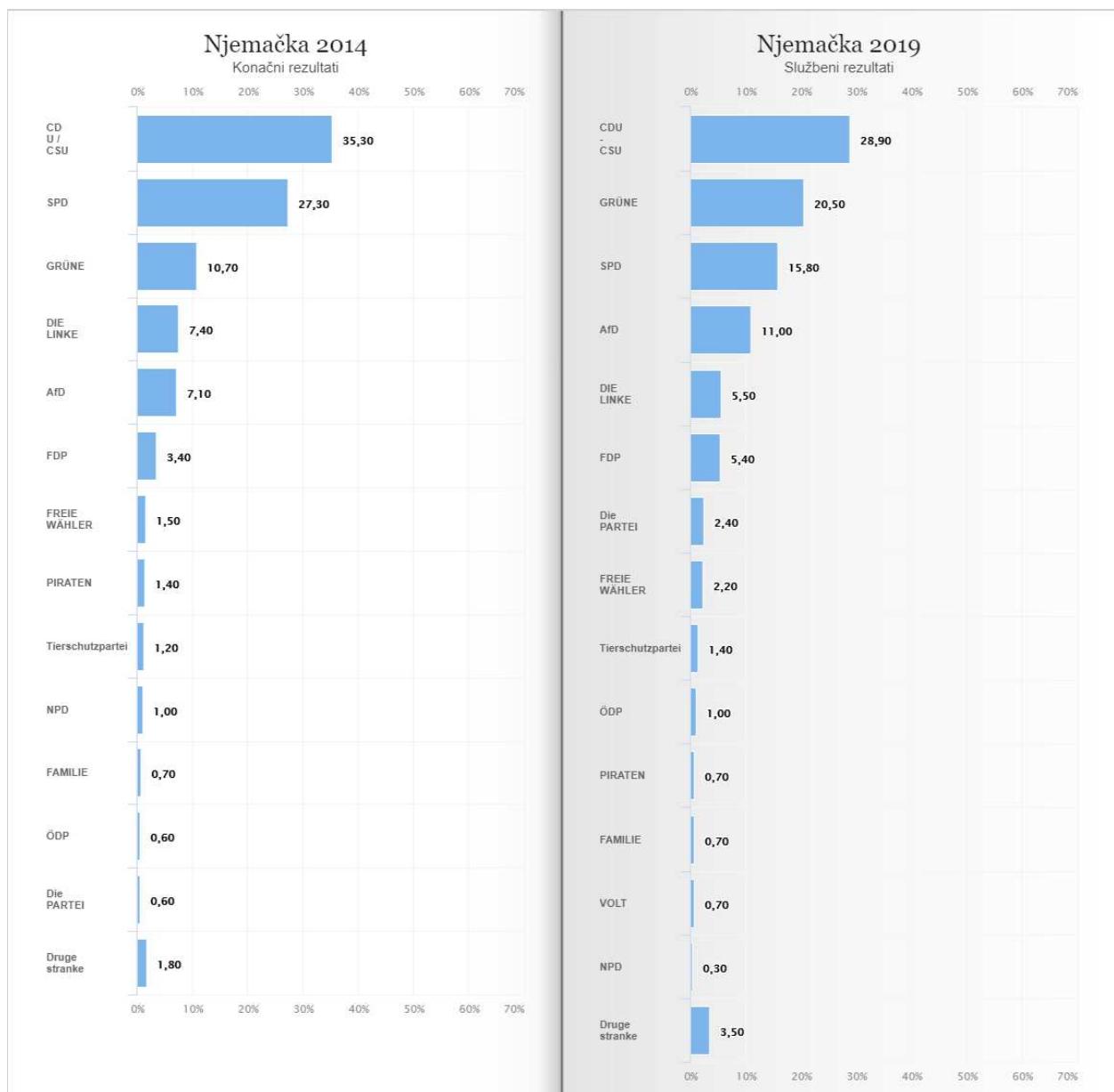

Tabela 4.

Predsjednik AfD-a Alexander Gauland je za slabiji rezultat na izborima optužio 'kaos oko Brexita' i aferu Ibiza s austrijskim desnim populistima. Stranka Ljevica je ostvarila 5,5 posto, a Liberali (FDP) 5,4 posto. Izlaznost na ovim izborima za Europski parlament je s 59 posto gotovo 12 posto viša nego na izborima prije pet godina.⁷⁸

⁷⁸ T.Portal, 2019, datum pristupa 04.09.2021. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/u-njemackoj-veliko-iznenadenje-zeleni-debakl-spd-a-a-desnicarski-afd-osvaja-oko-11-posto-foto-20190526>

Mađarski Jobbik

Jobbik, odnosno Pokret za bolju Mađarsku (Jobbik Magyarországért Mozgalom), najuspješnija je radikalna desna stranka u Mađarskoj. Na izborima za Europski parlament 2009. i na mađarskim parlamentarnim izborima 2010. Jobbik je osvojio 14,77 odnosno 16,67 posto glasova, postavši tako trećom najsnažnijom strankom u Mađarskoj. Na parlamentarnim izborima 2014. godine. Jobbik je osvojio 20,8 posto glasova, što je za četiri posto više nego na izborima 2010. godine, dok je na izborima za Europski parlament opet osvojio 14,7 posto glasova. Čak je i Fidesz, Mađarski građanski savez (Fidesz – Magyar Polgári Szövetség) Viktora Orbána, preuzeo neke programske sadržaje Jobbika, naročito u području vladinih javnih politika. I zaista, kako neke ankete pokazuju i izborni uspjeh Jobbika potvrđuje, desni radikalizam dobio je zamah u Mađarskoj, a potpora mu je od 2003. do 2010. porasla za 50 posto.⁷⁹

Jobbik je nastao 2003. godine, a na parlamentarnim izborima 2006. osvojio je svega 2,2 posto glasova. Na izbore 2006. izašao je zajedno s MIEP-om (Magyar Igazság és Élet Pártja – Mađarska stranka pravde i života), strankom koja je prva počela s radikalno desnom retorikom nudeći “treći put” na mađarskoj polariziranoj stranačkoj sceni. Međutim, njegova je popularnost naglo rasla, što su pokazali i parlamentarni izbori 2010. Time je ujedno opovrgnut stav da je mađarski stranački sustav zamrznut, jer se pojavila nova stranka koja je u kratkom vremenu postala trećom strankom u Mađarskoj, ali i prema izbornim rezultatima najjačom radikalno desnom strankom u Srednjoj i Istočnoj Evropi.⁸⁰

Jobbik se definira se kao kršćanska, patriotska i konzervativna stranka koja drži do određenog sustava vrijednosti, ali u svojoj se politici i prezentaciji u javnosti „nadovezuje“ na mađarske faštiste koji su u 40-im godinama prošlog stoljeća kolaborirali s nacističkom Njemačkom. Stranka je otvoreno antisemitska, zalaže se revizionistički za uspostavu „Velike Mađarske“ i huška protiv Roma i homoseksualaca.⁸¹

⁷⁹ Zgurić, B., 2014, Stranke radikalne desnice: mađarski Jobbik i nizozemska Slobodarska stranka, Politička misao, Vol.51, str.96

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ DW, 2016, datum pristupa 05.09.2021. <https://www.dw.com/hr/desni-populisti-i-ekstremisti-u-europi/a-19224332>

Jobbikov javni diskurs naglašava antikomunizam, “romsko pitanje” (otvoreno su neprijateljski nastrojeni protiv Roma), “zakon i red”, nacionalizam i neprijateljstvo prema elitama, odnosno “svim korumpiranim političarima”, neprijateljske stavove prema globalizaciji i EU te važnost religije u društvu. Nativizam ima iznimno značajnu ulogu u Jobbiku političkom programu. Jobbik smatra da je odnos Roma i etničkih Mađara najozbiljniji problem mađarskog društva danas.⁸²

Prema Jobbiku, vanjski neprijatelj Mađarskoj su globalizacija, potrošačko društvo, strani kapital i multinacionalne kompanije. Europska unija predstavlja sve te kategorije. Jobbik se 2004. nije kandidirao za Europski parlament. Iako su 2009. ušli u Europski parlament, načelno su protiv Europske unije: “EU je neprihvatljiva za nas jer će rezultirati gubitkom nacionalne neovisnosti”. Jobbiku se sviđa ideja Europe temeljene na labavoj suradnji jakih, neovisnih nacionalnih država (EU i Europa nisu isto). U izbornom programu 2010. kritizirali su mađarsko članstvo u EU jer je EU odgovorna za sve lošije stanje u Mađarskoj stoga što ne uzima u obzir interes manjih država članica. Isto tako, Mađarska mora istupiti i iz Bolonjskog procesa. U pitanjima kulture Mađarska pati od “liberalne diktature” koja prezire nacionalnu svijest. Tome treba stati na kraj jačanjem mađarske nacionalne kulture i svijesti. Treba ustanoviti i koliko je zaista potrebno mađarsko sudjelovanje u misijama NATO-a. Mađarska ne smije pratiti politike koje idu za interesima EU i NATO-a, već mora težiti ostvarenju nacionalnih interesa. Zbog tih razloga Jobbik odbacuje Lisabonski sporazum, odnosno zalaže se za izlazak Mađarske iz EU. Godine 2012. spalili su zastavu EU ispred zgrade Europske komisije u Budimpešti.⁸³

Na državnim izborima za Europski parlament 2019. godine, stranka Jobbik je osvojila 6,36 posto i šesta je stranka po broju glasova, što joj je donijelo jedan mandat u Europskom parlamentu, dok je 2014. godine dobila 14,67 posto glasova, bila je druga stranka po broju dobijenih glasova i tri mandata u Europskom parlamentu. Iz ovoga je uočljiv pad za čak 8,31 posto glasova. Međutim, stranka Fidesz (također desničarska) koju predvodi predsjednik Viktor Orban i dalje je prva na ovim izborima.

⁸² Zgurić, B., 2014, Stranke radikalne desnice: mađarski Jobbik i nizozemska Slobodarska stranka, Politička misao. Vol. 51, str.98

⁸³ Ibid.

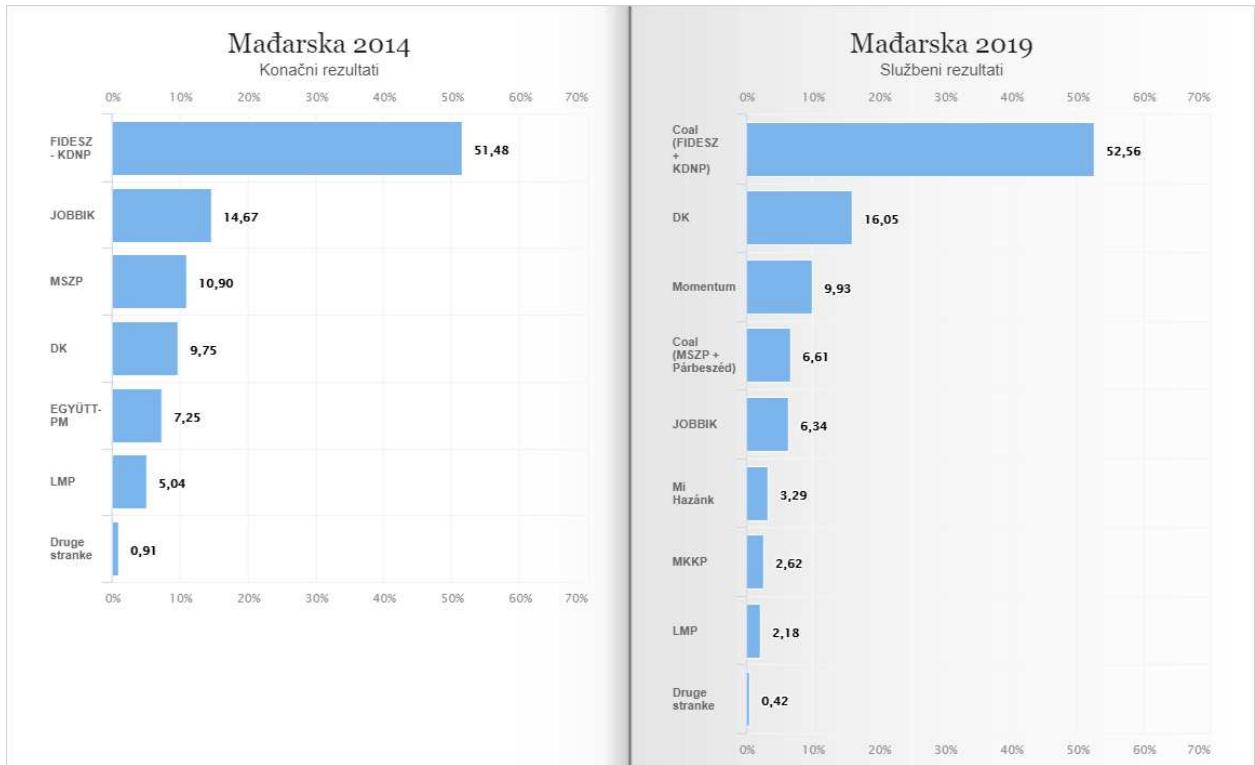

Tabela 5.

Nizozemska slobodarska stranka ((Partij voor de Vrijheid, PVV)

PVV, odnosno Slobodarska stranka (Partij voor de Vrijheid) Geerta Wildersa možda je i najpoznatija populistička radikalno desna stranka u Evropi, prvenstveno zbog česte Wildersove prisutnosti u medijima. PVV je nastao 2006. godine, dvije godine nakon Wildersova razlaza s liberalima (Volkspartij voor Vrijheid en Democratie – VVD) oko pitanja članstva Turske u EU. Wilders je zbog toga izšao iz stranke, ali je odbio stranci vratiti mandat. Prvo je formirao svoju vlastitu one man stranačku frakciju pod nazivom “Grupa Wilders”, a potom ju je 2006. preimenovao u PVV. U godini svog nastanka PVV na parlamentarnim izborima osvaja 5,9 posto

glasova i devet mandata. Već na sljedećim izborima 2010. osvaja 15,5 posto glasova i 24 mandata, postavši trećom najsnažnijom strankom u nizozemskom parlamentu.⁸⁴

Na izborima za Europski parlament 2009.godine osvojila je 17 posto, postavši druga najveća stranka. Iako je na izborima za Europski parlament 2014.godine, uz izlaznost od tek 37 posto, nazadovala za 3,8 posto, stranka se sa 13,2 posto podrške nije spustila ispod trećeg mjesto.⁸⁵

Slobodarska stranka na čelu s Geertom Wildersom zagovara snažnu anti-EU i anti-islamsku politiku te traže zatvaranje svih islamskih škola u državi. Wildersu se trenutno sudi zbog govora mržnje prema Marokancima u 2014. godini, a na sudu je bio i zbog prikazivanja filma koji islam pokazuje iskonski nasilnom religijom - te je optužbe oslobođen 2011. godine kad je sud odlučio da nije raspirivao mržnju prema muslimanima. Svojedobno je Kur'an usporedio s Hitlerovim "Mein Kampfom".⁸⁶

Da Vildersova islamofobija ne poznaje granice, potvrđeno je i u izbornom programu iz 2017. godine, nazvanom "Nizozemska ponovo naša", jasno suprotstavljenom kako važećem nizozemskom ustavu tako i međunarodnom pravu, u kojem se na osnovu uvjerenja da je useljavanje muslimana u Europu samo dio namjerne strategije islamizacije Europe, zalaže se za: zatvaranje granica useljenicima iz muslimanskih zemalja, zatvaranje svih džamija i medresa, te obustavljanje davanja azila bilo kome.⁸⁷

Useljavanje i islam su velike teme Stranke za slobodu. Kada je riječ o temama europske politike, stranka nastupa s manje žara. Ovdje su njene pozicije u skladu s "mainstreamom" desno populističkih stranaka u Europi. Stranka traži smanjenje utjecaja EU-a i jačanje nacionalnih država. Slično kao i AfD, i PVV želi ukinuti Europski parlament i Europsku komisiju. Prema mišljenju te stranke, europska suradnja bi se trebala odvijati samo preko država članica. Izlazak iz

⁸⁴ Zgurić, B., 2014, Stranke radikalne desnice: mađarski Jobbik i nizozemska Slobodarska stranka, Politička misao, Vol.51, str.102

⁸⁵ Bakić, Jovo, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio, Beograd, 2019, str. 349

⁸⁶ Jutarnji.hr, 2016, datum pristupa 06.09.2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/ovo-su-vodeci-ljudi-ekstremne-desnice-na-starom-kontinentu-popularnost-im-rapidno-raste-uskoro-bi-mogli-zavladati-najvecim-i-najvaznijim-drzavama-eu-5292955>

⁸⁷ Bakić, Jovo, Evropska krajnja desnica (1945-2018), Clio, Beograd, 2019, str. 358

zajedničke monetarne unije se ne zahtjeva eksplicitno. PVV želi referendum o tome treba li Nizozemska ostati članica EU-a ili ne.⁸⁸

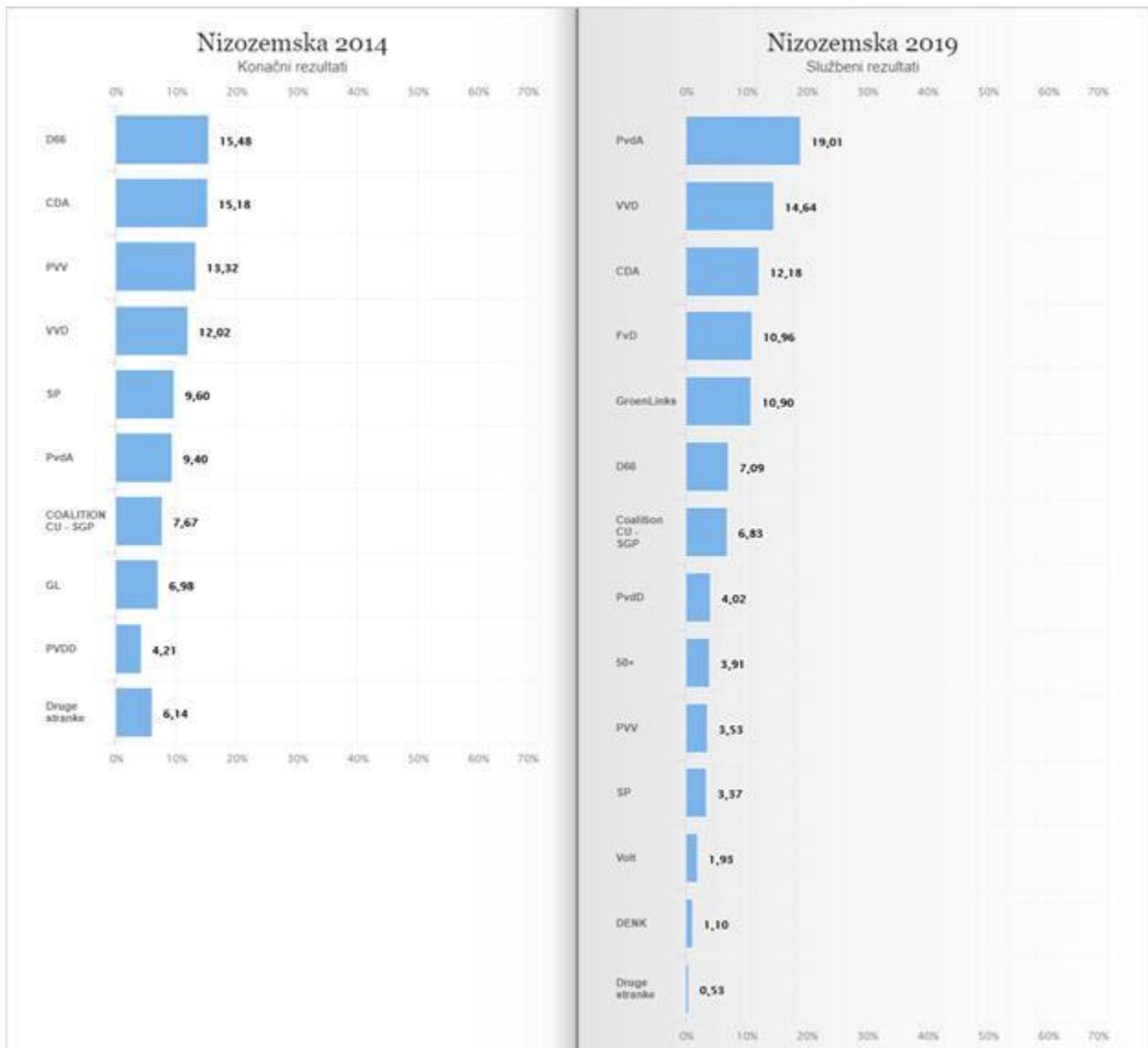

Tabela 6.

⁸⁸ DW (datum pristupa 05.09.2021.) <https://www.dw.com/hr/%C5%A1to-desno-orientirane-stranke-misle-o-eu-u-a-47126997>

Na državnim izborima za Europski parlament 2019. godine, PVV je osvojila 3,53 posto i deseta je stranka po broju glasova, te nije dobila niti jedan mandat u Europskom parlamentu. Na izborima za Europski parlament 2014. godine dobila 13,32 posto glasova i bila je treća stranka po broju dobijenih glasova, što joj je donijelo 4 mandata. Iz ovoga je uočljiv pad za čak 9,8 posto glasova. Iz ovog možemo zaključiti da je PVV doživljela velik poraz, te da se retorika protiv migrantske krize nije odrazila na podršku glasača ovoj radikalno desničarskoj stranci na ovim izborima.

Nakon izbjegličke krize anketa koju je proveo magazin Bild⁸⁹ predviđela je udvostručenje mjesta radikalne desnice na izborima za Europski parlament 2019. Ipak prema službenim rezultatima to se nije dogodilo.

Izbori za Europski parlament, održani između 23. i 26. svibnja 2019. godine, pokazali su da je građane moguće mobilizirati da izađu u većem broju na birališta, da su tradicionalne partie izgubile znatnu podršku u svom biračkom telu, a da su, s druge strane, Zeleni, liberali i krajnja desnica uspjeli da uvećaju svoju bazu.⁹⁰

Nakon održanih izbora za Europski parlament, prema prvim preliminarnim rezultatima najjače političke grupacije u Europskoj uniji bit će narodnjaci i socijaldemokrati. Klub zastupnika Europske narodne stranke (kršćanski demokrati) dobio je 178 zastupničkih mjesta. Riječ je, pak, o gubitku određenog broja mjesta, jer su do sada imali 216. Klub zastupnika Progresivnog saveza socijalista i demokrata u Europskom parlamentu sada ima 152, a u prethodnom mandatu su imali 185 mjesta. Europski konzervativci i reformisti također su pali na 61 zastupničko mjesto i to sa 77 koliko su imali. Klub zastupnika Saveza liberala i demokrata za Europu porastao je na 108 zastupnika, sa 69. Konfederalni klub zastupnika Ujedinjene europske ljevice i Nordijske zelene ljevice je pao na 39 zastupnika sa 52 koliko su imali. Klub zastupnika Zelenih/Europskog slobodnog saveza sada ima 67, a prije su imali 52 zastupnika. Klub zastupnika Europe slobode i demokratije porastao je sa 42 na 53 zastupnička mjesta. Klub zastupnika Europe nacija i sloboda sada također ima 55 zastupnika, dok je prije imao 36, a Nezavisni zastupnici sada imaju tek 7 mjesta, dok su ranije imali 20. Inače, nijedna od tradicionalnih stranaka ne može da ima većinu u

⁸⁹ Tportal, 2019, datum pristupa 07.09.2021. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/krajnja-desnica-imat-ce-dvostruko-vise-mjesta-u-europskom-parlamentu-specijal-65-20190309>

⁹⁰ Beogradska otvorena škola, 2019, datum pristupa 07.09.2021. <https://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/analize/1463/2019/06/21/evropska-krajnja-desnica-i-izbori-za-ep--jacili-slabiji.html>

Parlamentu pa su potvrdile spremnost da surađuju s bliskim strankama kako bi se radilo za dobrobit Europe. Predstavnici Narodnjaka i Socijaldemokrata su potvrdili spremnost da zajedno sarađuju i uključe i liberalne u pronalazak programa za narednih pet godina. Predstavnik Narodnjaka Martin Weber, koji je i kandidat za predsjednika Evropske komisije iz ove grupacije, je potvrdio da oni neće ni u kom slučaju surađivati ni s ekstremnom ljevicom niti desnicom.⁹¹

Frans Timmermans, kandidat Socijaldemokrata, je takođe potvrdio da "nikad neće postići sporazum sa ekstremnom desnicom". Sve ostale stranke koje imaju viziju progresivne Europe za Timmermansa su prihvatljive. Margret Vesthager, predstavnica Liberala i kandidatkinja za najvišu poziciju u EU institucijama, je naglasila da su rezultati ovih izbora signalizirali neophodnost promjena. Ona je podvukla da je njena politička grupacija otvorena za nove koalicije, ali za one koje su spremne da naprave promene. Ona je posredno istakla da vidi liberalnog kandidata kao budućeg predsednika Evropske komisije.⁹²

U Austriji je, prema prvim procjenama, konzervativna Narodna stranka kancelara Sebastiana Kurza vjerovatno pobjednik s 34,9 odsto glasova, što je oko sedam odsto više nego na posljednjim izborima. Opozicijska Socijaldemokratska stranka Austrije dobila je 23,4 odsto, a ekstremno desna Slobodarska stranka 17,20 odsto, što je oko dva odsto manje nego prije pet godina. Po svemu sudeći, Slobodarskoj stranci je naštetila afera Ibiza s optužbama za korupciju na račun njenog donedavnog predsednika Heinza-Christiana Strachea, zbog čega je on dao ostavku na mjesto potpredsjednika Vlade i predsjednika Stranke, a premijer Kurz raspustio Vladu. Ipak, mnogi su analitičari očekivali i veće gubitke za austrijske desničare.

Sastav Europskog parlamenta birali su građani 21. zemlje članice EU, od ukupno 28 članica, a na osnovu nacionalnih izbornih zakona. Na ovim izborima izlaznost je bila 51 odsto - najveća u posljednjih 25 godina. Desnica je u nekim državama, kao što su Mađarska, Italija, Francuska i Velika Britanija prevladala, dok su u nekim lijeve opcije, pogotovo Zeleni ostvarile impresivan rezultat.

---

⁹¹ RTV Glas Drine, 2019, datum pristupa 07.09.2021. <https://rtvglasdrine.com/vijesti/izbori-za-evropski-parlament-zeleni-i-liberali-jacaju-krajnja-desnica-dobija-dodatna-mesta/>

⁹² Izbori za EP: Veliki rast liberala, uspeh Orbana, Le Pen i Salvinića, 2019, datum pristupa 10.09.2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/poslednji-dan-glasanja-na-izborima-u-eu/29962854.html>

U Mađarskoj je, s gotovo 100 odsto izbrojanih glasova Fidezs na čelu s premijerom Viktorom Orbanom dobila 13 od 21 mjesta, jedno više nego 2014. Demokratska koalicija bivšeg socijalističkog premijera Ferenca Gyurcsanya dobila je četiri mesta, a liberalni Pokret momentuma dva. Krajnje desni Jobbik i levičarsko-zelena koalicija Socijalista i Dijaloga dobili su po jedno mjesto.

U Italiji slavi krajnje desna Sjeverna liga koja je, prema izlaznim anketama, na prvom mjestu, između 28,70 odsto glasova, dok je na prethodnim izborima 2014. godine imala samo šest odsto glasova. Demokratska partija je druga sa 22,50 odsto.

Grčki premijer Alexis Tsipras pozvao je prijevremene izbore nakon što je njegova radikalno lijeva stranka Syriza izgubila mesta na europskim izborima. Syriza je dobila 22,89 odsto glasova, a liberalno-konzervativna Nova demokratija 33,29 odsto glasova. Tsipras je prethodno nazvao ove izbore glasanjem o poverenju njegovoj vladu.

Vladajuća poljska Stranka zakona i pravde (PiS) ostvarila je ubjedljivu pobjedu na izborima za Europski parlament, što je potvrda podrške nacionalističkoj i euroskeptičnoj platformi uoči nacionalnih izbora kasnije te godine. Prema podacima državne izborne komisije, na osnovu 99,3 odsto prebrojanih glasova, PiS je u vodstvu sa najboljim rezultatom ikada na ovim izborima -45,6 odsto glasova. Ova stranka je na europskim izborima prije pet godina dobila 31,8 odsto glasova, a na parlamentarnim izborima 2015. godine je imala 37,6 odsto glasova. Opozicijska Europska koalicija je drugoplasirana sa 38,3 odsto glasova. Stranke iz ovog bloka su 2014. godine dobiti 48,2 odsto glasova. Odaziv glasača u Poljskoj bio je 45,6 odsto, što je rekord za europske izbore u ovoj zemlji.

Nasuprot padu ljevice u nekim državama, Socijalisti su pobedili u Španiji, dobivši 32,82 odsto glasova. Narodna stranka desnog centra dobila je 20,21 odsto glasova. Vladajući su izgubili i u Danskoj. Liberali, stranka desnog centra premijera Larsa Lokkea Rasmussena dobila je 20,6 odsto, a opozicijski socijaldemokrati 23,6 odsto. U Velikoj Britaniji, koja se donedavno nadala da na izbore neće ni morati, pobijedila je Stranka za Brexit Nigela Faragea s 31 odsto glasova ispred Laburista s 19,1 i liberala s 18,9 odsto glasova. Vladajući konzervativci tek su četvrti s 12 odsto.⁹³

---

⁹³ Ibid.

Državna izborna komisija Hrvatske objavila je da su Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) i Socijaldemokratska partija (SDP) osvojili po četiri mandata u Europskom parlamentu. Prema rezultatima, nakon obrađenih 99,97 odsto biračkih mesta, HDZ je osvojio 22,72 odsto glasova, a SDP 18,71 odsto glasova. Treća po snazi je koalicija HRAST-a i Ruže Tomašić s 8,52 odsto glasova, što je dovoljno za jedan mandat.⁹⁴

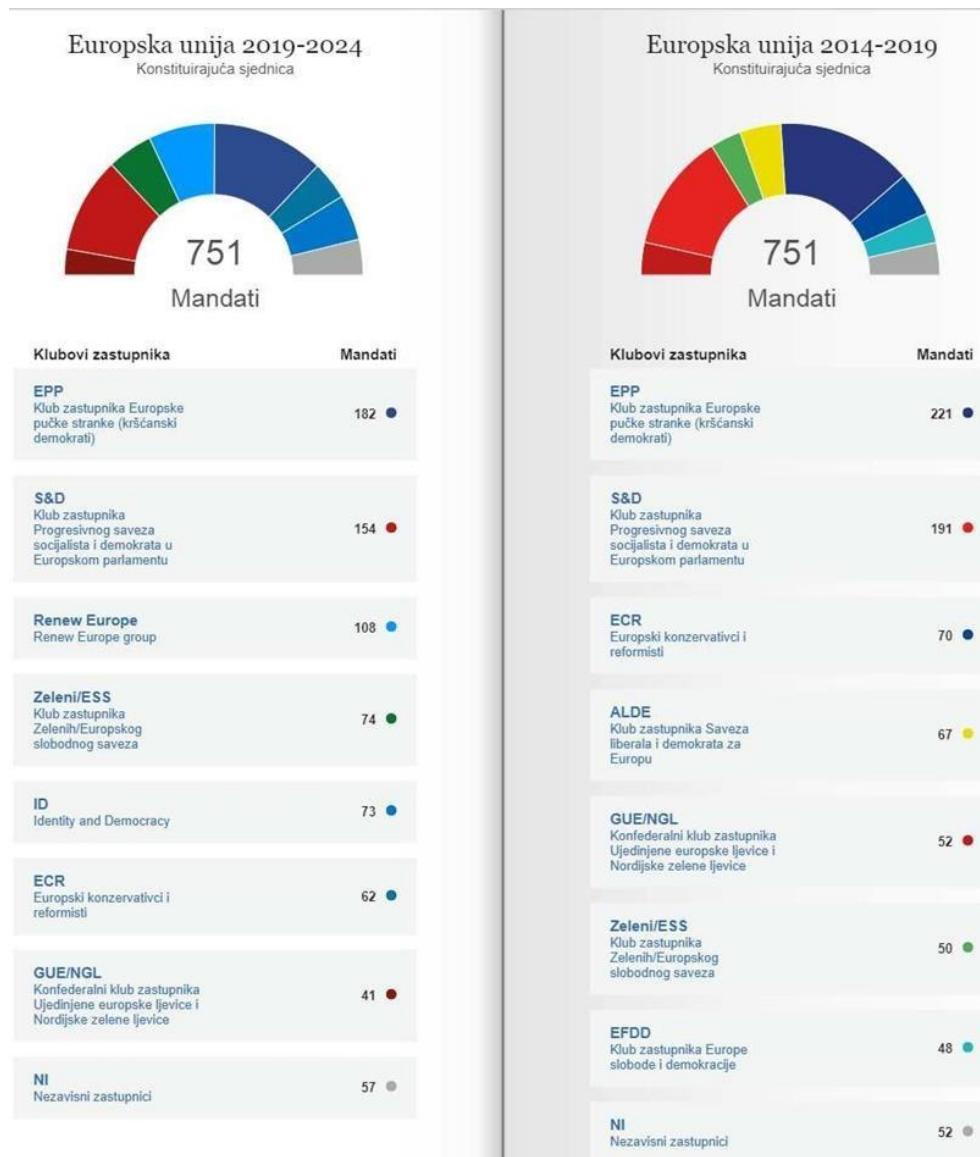

Tabela 7.

⁹⁴ Ibid.

Na Tabeli 7. vidi se usporedba mandata konstituirajuće sjednice Europskog Parlamenta osvojenih nakon izbora 2014. i izgled konstituirajuće sjednice Parlamenta nakon izbora 2019. godine.

Autor Bernd Riegert u svom tekstu za DW⁹⁵ rezumira prvu sjednicu Europskog parlamenta. Desni populisti su ojačali redove na europskim izborima..A uoči prve sjednice Europskog parlamenta zbijaju redove i osnivaju novi klub zastupnika. No, njihov utjecaj i dalje ostaje ograničen. Pod vodstvom Lige, desno radikalne vladajuće stranke u Italiji, u novom sazivu Europskog parlamenta formiran je novi klub zastupnika koji čine desnonacionalne i desno populističke stranke iz devet zemalja. Marco Zanni (Liga), novopečeni šef tog zastupničkog kluba govorio je o ciljevima novog krila koji su usmjereni na kritiku EU-a. Oni žele spriječiti europsku super-državu, miješanje EU-a u poslove država članica i žele više slobode i suvereniteta pri odlukama o novčanim izdacima. Marko Zanni, koji je u početku bio član populističkog Pokreta pet zvjezdica, a potom promijenio dres i otisao u desnu Ligu, kazao je da ovaj zastupnički klub ne želi "interne transfere unutar Europske unije". On time demonstrira stav svog stranačkog šefa Matea Salvinića koji u sporu oko proračuna s Europskom komisijom traži da se talijanski novac troši samo na Talijane. Populistička vlada u Rimu ne želi poštivati pravila koja važe u svim članicama zone eura. Šef stranke Finci Jussi Halla-aho zagovara trenutno i potpuno ukidanje zajedničke valute i raspuštanje eurozone koju čini 19 država. Toliko daleko čak ne želi ići ni Jörg Meuthen (AfD), iako tvrdi da Njemačka nije uopće toliko profitirala od uvođenja evra. "Mi želimo jednu drugačiju eurozonu", kazao je Meuthen za DW. On bi, na primjer, mogao zamisliti uvođenje paralelnih valuta. Francuskinja Marin Le Pen, koja se nije kandidirala za Europski parlament i koja je naznačila samo kao šefica stranke, govorila je o europskoj šahovskoj ploči politike na kojoj sada stoje drugačije figure. "Ovo je potpuno nova situacija. Ton će biti drugačiji i to ne samo u Parlamentu već i u Vijeću." A tamo su zastupljene vlade država članica. Kako je došla do ove procjene nije baš jasno. Finac Jussi Halla-aho sve vidi malo realističnije: "Mi smo manjina, ali ova manjina je veća nego što je bila ranije. Osnivanje ovog zastupničkog kluba dokazuje da i nacionalisti mogu surađivati."

---

⁹⁵ DW, 2019, datum pristupa 12.09.2021. <https://www.dw.com/hr/novo-desno-krilo-u-europskom-parlamentu/a-49200234>

Do sada su desni populisti i desni radikali u Europskom parlamentu bili podijeljeni u tri zastupnička kluba. U novom sazivu su još samo dvije desne skupine. Sa 73 zastupnička mjesta tu je novoosnovani klub Identitet i demokracija (ID) koji je peti po veličini. Drugu desnu grupaciju čine poljski desničari i britanski konzervativci. Najveći klub čine kršćanski demokrati (EPP) sa 179 mjestima, socijaldemokrati sa 152, liberali sa 110 i zeleni sa 76 zastupničkih mesta. Stranka Brexit britanskog poslanika Nigela Faragea koja je neprijateljski nastrojena prema EU-a udružila se s talijanskim populistima, Pokretom pet zvjezdica, najvećom strankom u vladajućoj koaliciji Italije. Desničari će tada imati tri zastupnika više, dakle 76 mesta u parlamentu. Zeleni će imati samo 69 zastupnika. A od predizbornog cilja šefa Lige, da postanu najjača struha u parlamentu, desničari su još daleko. Oni pokušavaju pridobiti mađarski Fidesz premijera Viktora Orbana.

S gubicima koje su preprije narodne stranke i porastom manjih grupa, u Europskom parlamentu je po prvi put nužno formiranje koalicije od najmanje tri kluba zastupnika kako bi se osigurala stabilna većina. Kako kršćanski demokrati, socijaldemokrati, liberali i zeleni isključuju mogućnost suradnje s desnim populistima, morat će ubuduće puno tješnje surađivati.⁹⁶

Platfroma za istraživanje javnog mnijenja "poll of polls" je izbrojala sve zastupnike u svim klubovima koji su skeptični prema EU-u i one koji su prijateljski nastrojeni prema njemu te došla do sljedećeg rezultata: u novom sazivu Europskog parlamenta će sjediti 473 prijatelja Europske unije i njezin 251 protivnik. Za 27 zastupnika nije se moglo jasno utvrditi jesu li prijatelji ili neprijatelji Europske unije.⁹⁷

Bernd Riegert⁹⁸ u svom izvješću za DW sumira rezultate izbora za Europski parlament. „Sudbonosni“ izbori su na glasačke urne doveli najveći broj Europljana u posljednjih 20 godina. Velike stranke se smanjuju. U Europskom parlamentu je više stranaka nego prije, desni populisti su ojačali. Oko 51 posto od 420 milijuna glasačica i glasača je dalo svoj glas što je osam posto više nego prije pet godina. Razlog ovom velikom odazivu treba, kako kaže Janis Emmanouilidis iz briselskog think-tanka "European Policy Centre", tražiti u kombinaciji nekoliko čimbenika kao što su prosvjedi protiv klimatskih promjena te obrana protiv stranaka koje se neprijateljski odnose prema Europskoj uniji.

---

⁹⁶ Ibid.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ DW, 2019, datum pristupa, 12.09.2021, <https://www.dw.com/hr/europski-parlament-postaje-raznovrsniji/a-48895196>

Danska povjerenica Europske komisije Margrethe Vestager smatra u razgovoru za DW da su građani spoznali moć izbora. „Kandidiraju se stranke koje žele uništiti EU. Kandidiraju se stranke koje se prodaju kao nacionalističke a u biti žele zemlju prodati Rusima. To je ljudi ponukalo da iziđu na izbore", smatra Vestager, pripadnica liberalnog bloka s pretenzijama da postane i predsjednica Europske komisije. Za socijaldemokratskog „Spitzenkanidata" Fransa Timmermansa je jak odaziv „dobar signal za funkcionirajuću demokraciju".

Liberali i pogotovo Zeleni su ostvarili rekordno dobre rezultate. Zeleni u Njemačkoj su s 20 posto potisnuli socijaldemokrate s drugog mjesta i ostvarili svoj najbolji rezultat ikad na nekim izborima koji se održavaju na području cijele Njemačke. Velike, „narodne stranke" socijaldemokrati i pučani sada grozničavo analiziraju što je razlog uspjehu Zelenih i njihovom neuspjehu. Odgovor je brzo pronađen. „Mi smo potpuno zapostavili temu klimatske politike", kaže predsjednik socijaldemokratskog zastupničkog kluba u EU parlamentu Udo Bullmann u razgovoru za DW. Do istog zaključka dolazi i šefica njemačkih demokršćana Annegret Kramp-Karrenbauer.

Zeleni su sada toliko jaki da im se direktno obraća i „Spitzenkandidat" pučana Manfred Weber koji još uvijek gaji nade da će biti izabran na čelo Europske komisije. „Zeleni su pobjednici i zato potencijalni partneri. Moramo zajednički poraditi na petogodišnjem mandatu", rekao je Weber koji je prije toga zaključio kako europski pučani doduše nisu izborili blistavu pobjedu ali da još uvijek najbrojniji zastupnički klub u EU parlamentu. On je doduše smanjen za čitava 42 mjesta ali je sa 180 zastupnika još uvijek najbrojniji.

Smanjio se i socijaldemokratski klub na 147 mjesta. Njima su se približili i liberali koji sada raspolažu sa 105 mjesta. Zeleni su porasli s 57 na 62 mjesta.

Desni populisti su u velikim EU članicama poput Italije ili Francuske najjači ali su ostvarili ipak slabiji rezultat od očekivanog. To se posebice odnosi na njemački AfD. Ukupno desni populisti raspolažu sa 150 mjesta podijeljena na tri različita zastupnička kluba.

Ali poznavatelj EU prilika Janis Emmanouilidis ukazuje na to da stranke koje su blagonaklone naspram Europske unije još uvijek čine 80 posto EU parlamenta. „Desni populisti kao grupa nisu toliko snažni kao što se očekivalo. Znali smo uvijek da neće imati većinu i na kraju je ispalo da su slabiji od očekivanog", rekao je Emmanouilidis za DW koji ukazuje na to kako je u

Francuskoj predsjednik Emmanuel Macron ipak propao u pokušaju da spriječi da desni populisti Merine Le Pen postanu najjača stranka.

No u mnogim od 28 članica EU-a je primjetan trend slabljenja velikih stranaka i jačanje manjih, liberalnih, zelenih ili desnih stranaka. To će, po mišljenju Emmanoulidisa dovesti do toga da će u budućem EU parlamentu biti kovani širi savezi i koalicije. Konzervativci i socijaldemokrati će morati tražiti podršku zelenih i liberala.

Koalicija lijevih stranka još uvijek nije brojčano moguća. A koalicija stranka desno od centra nije moguća jer pučani odlučno odbijaju suradnju s desnim populistima.⁹⁹

Iako se govorilo i prikazivalo alarmantno i zlokobno, da će kranja desnica i različiti ekstremisti trijumfirati, to se nije dogodilo uopće, ojačali su ali ništa više od toga. U Francuskoj je doduše pobijedilo Nacionalno okupljanje Marine Le Pen, ali za manje od jednog postotnog poena, ispred Republika naprijed predsjednika Emmanuela Macrona, i s nižim rezultatom nego ga je imala prije pet godina, dok su Zeleni treći. U Njemačkoj, gdje je krajnje desničarska Alternativa za Njemačku etablirana stranka, CDU/CSU nije imao velik rezultat, ali za vodećom strankom su bili Zeleni i SPD, a tek onda desničari. Nizozemska u kojoj su prvi održani izbori, desničari su baš potučeni. U Austriji, gdje je na velikoj korupcijskoj aferi tјedan dana prije izbora pala vlada, Narodnjaci su ostali najjači, socijaldemokrati su za njima, a ekstremni FPÖ treći za vrlo malo ispred Zelenih. Dakle, bauk osvajanja Europe s krajnje desničarskog pola, bio je nerealna priča.¹⁰⁰

---

⁹⁹ Ibid.

¹⁰⁰ Objektivno.hr, datum pristupa 15.09.2021.) <https://objektivno.hr/novi-saziv-europskog-parlamenta-krajnja-desnica-ojacala-ali-nije-nista-senzacionalno-97890>

Zaključak

Migrantska kriza koja se dogodila 2015. godine zatekla je Europu u potpunosti nespremnu prouzrokujući mnoge probleme glede dogovora i pronalaska rješenja između članica EU, ali i bitnije, humanitarnu krizu za sve izbjeglice koje su se našle na putu prema Europi. Ovaj rad istražio je vezu između pojave i jačanja radikalne desnice u Europi, a koja je bila potaknuta migrantskom krizom. Glavna hipoteza ovog rada glasila je: Je li migrantska kriza pridonijela buđenju radikalne desnice u Europi? Mnogi faktori utjecali su na to, a čitanjem ovog rada može se zaključiti da je migrantska kriza u mnogočemu pridonijela buđenju radikalne desnice u Europi. Radikalnu desnicu karakterizira njezina averzija prema imigrantima, tražiteljima azila i izbjeglicama a svoju retoriku zasniva na govoru mržnje, ksenofobijskom i diskriminacijom prema njima. Uspjela je dobiti veliku podršku u mnogim zemljama Europske, a svoj uspjeh duguje nesposobnošću vladajućih da na vrijeme riješe probleme uzrokovane ovom krizom.

Europska Unija, suočena s mnogim nedaćama a neke od njih su sigurnost granica, krijumčarenje, kriminal, teroristički napadi, hirovito pokušava pronaći rješenja koja bi bila zadovoljavajuća za sve zemlje članice. Jedan od problema je i neslaganje zemalja članica s uputama vezanim za rješavanje krize, koje dobijaju od EU. Vladajuće elite na sve načine pokušavaju sprječavati ulazak migranata na svoje teritorije, a jedan je primjer i Mađarska. Demografski summit koji organizira u Budimpešti i okuplja konzervativne lidere organizira se svake dvije godine kako bi izrazio problem pada nataliteta u Europi, protivljenje migraciji i useljavanju neeuropskog stanovništva, te poziva europske države da imaju više djece. Čelnici srednjoeurpskih zemalja su i ove godine potpisali deklaraciju u kojoj kažu da imigracija ne smije biti odgovor na demografske probleme Europske unije, pozivajući blok da ostavi obiteljsku politiku u nacionalnim jurisdikcijama.

Migracijski program iz 2015., na koji se nastavlja Novi pakt o migracijama i azilu, nije u potpunosti uspio u svojim ciljevima, što potvrđuje i Europska Unija u svom Izvješću o napretku u provedbi Europskog migracijskog programa. Ističu kako je financiranje jedan od glavnih instrumenata ne samo za provedbu politika EU-a, nego i za iskazivanje solidarnosti EU-a, no i dalje postoji rizik dodatnog migracijskog pritiska, zbog kratkoročnih nestabilnosti i dugoročnih trendova, kao što su demografske i klimatske promjene. Uspostava odgovarajućih zakonitih putova

i integracija i dalje je izazov. Vraćanje, ponovni prihvat i reintegracija osoba kojima nije potrebna zaštita zahtijevaju dodatni rad. Zbog toga je važnije no ikad u cijelosti uspostaviti održiv dugoročni sustav EU-a za bolje upravljanje svim aspektima migracije. Za to je potrebno nastaviti dosadašnji rad u području operativne i finansijske potpore, na dovršetku i provedbi zakonodavnog okvira te produbljivanju partnerstava s trećim zemljama. Daljnji napredak, posebno u području zakonodavne reforme, treba se temeljiti na većoj solidarnosti i spremnosti na kompromis svih uključenih strana.

Literatura

1. Bakić, Jovo, Evropska krajnja desnica (1945-2018), 2019, Clio Beograd,
2. Car V., Matović M., Mediji, novinarstvo i ljudska prava, 2017, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i Hanns-Seidel-Stiftung,
3. Eatwel, Roger, The Rebirth of the „Extreme Right“ in Western Europe? Parliamentary Affairs, Vol.53, 2000, 407-425.
4. Grečić V. i Korać S, 2012, Politički diskurs ekstremne desnice u Zapadnoj Evropi, MP 2, str. 202–232.
5. Gunduz, Z. Y., 2010, The European Union at 50 - Xenophobia, Islamophobia and the Rise of the Radical Right, Journal of Muslim Minority Affairs, Informa UK Limited, Vol.30, No.1, pp. 35-47.
6. Ibrelijić, Izet, Desno-populistički pokreti u Evropi i njihov mogući utjecaj na buduća evropska zbivanja, 2003, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, str. 24-36.
7. Ivezić, Vesna, 2011, Europska nova ksenofobija i mogućnost interkulturalnog dijaloga, Diskursi. Multikulturalizam i strah od Drugog., 2; 31-48.
8. Kržalić, Kobajica: Migranti u javnom diskursu medija... Polic. sigur. 2021, (Zagreb), godina 30, broj 2, str. 233 – 244.
9. Kuljić, Todor, Anatomija desnice: Izbor iz publicističkih radova 1978-2013. Beograd:Čigoja
10. Lalić-Novak G., Kraljević G., 2014, Zaštita izbjeglica i ranjivih skupina migranata, Hrvatski Crveni križ, Zagreb.
11. Lavić, Senadin, Leksikon socioloških pojmoveva, 2014, Fakultet političkih nauka, Sarajevo,
12. Mesić, Milan, 2002, Međunarodne migracije, Tokovi i teorije, Societas, Zagreb.
13. Mikac, Robert i Filip Dragović, 2017, "Masovne migracije: izazovi, posljedice i put naprijed." Forum za sigurnosne studije 1, br. 1: 130-152.
14. Montserrat Guibernau, "Migration and the Rise of the Radical Right: Social malaise and the failure of mainstream politics", 2010, Policy Network Paper.
15. Mudde, Cass, The study of populist radical right parties: Towards a fourth wave, 2016, Center for Research on Extremism, The Extreme Right, Hate Crime and Political Violence, University of Oslo.
16. Obućina, Vedran, Varijacije unutar radikalne desnice: komparativna analiza programa radikalno desnih stranaka u Zapadnoj i Istočnoj Evropi, 2009, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

17. Omerhodžić M., Spasovski O., Ilegalne migracije i krijumčarenje ljudi preko granice s osvrtom na Bosnu i Hercegovinu, 2020, Visoka škola "CEPS – Centar za poslovne studije" Kiseljak.
18. Pavelić, Adila i Jadranka Čačić-Kumpes, 2015, "Islam, islamofobija i Zapad: suprotstavljeni pogledi i društvena stvarnost.": Migracijske i etničke teme 31, br. 3 407-427.
19. Politička enciklopedija, 1975, Savremena administracija, Beograd.
20. Rimac, Ivan. "Strukturiranost ideoloških opredjeljenja građana.", 1998, Bogoslovska smotra 68, br. 4, 655-662.
21. Sociološki leksikon, 1982, Savremena administracija, Beograd.
22. Steinmayr, Andreas: Did the Refugee Crisis Contribute to the Recent Rise of Far-right Parties in Europe?, 2017, ifo DICE Report, ISSN 2511-7823, ifo Institut - Leibniz-Institut für Wirtschaftsforschung an der Universität München, München, Vol. 15, Iss. 4, pp. 24-27
23. Šimić, Ivica, Ljevica danas u svijetu, Praktični menadžment, vol. 1, br. 1, 2010, str. 29-35.
24. Tadić, Dragović, Tadić: Migracijska i izbjeglička kriza – sigurnosni rizici za EU Polic. sigur. (Zagreb), godina 25, 2016, broj 1, str. 14-41.
25. Velički, Damir, Globalizacija i međunarodna povezanost desnih ekstremista, 2013, Polemos, vol. XVI, br. 31, , str. 61-78.
26. Veselinović, Velimir, 2016, Desne političke stranke: ideologija, pojmovi, vrste, Međunarodne studije XVI, br. 1.
27. Zekić, Marinko, Muslimanske zajednice u Evropi, 2016, Institut za slavensku filologiju, UAM Poznan.
28. Zgurić, Borna. "Stranke radikalne desnice: mađarski Jobbik i nizozemska Slobodarska stranka.", 2014, Politička misao, vol. 51, br. 4, , str. 90-113.

Internet izvori

29. Beogradska otvorena škola, 2019, datum pristupa 07.09.2021. [https://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/analize/1463/2019/06/21/evropska-krajnja-desnica-i-izbori-za-ep --jaci-ili-slabiji.html](https://eupregovori.bos.rs/progovori-o-pregovorima/analize/1463/2019/06/21/evropska-krajnja-desnica-i-izbori-za-ep--jaci-ili-slabiji.html)
30. DW, 2016, datum pristupa 05.09.2021. <https://www.dw.com/hr/desni-populisti-i-ekstremisti-u-europi/a-19224332>
31. DW, 2017, datum pristupa, 4.09.2021, <https://www.dw.com/hr/alternativa-za-njema%C4%8Dku-afd/a-39199465>
32. DW, 2019, datum pristupa 12.09.2021. <https://www.dw.com/hr/novo-desno-krilo-u-europskom-parlamentu/a-49200234>

33. DW, 2019, datum pristupa, 12.09.2021, <https://www.dw.com/hr/europski-parlament-postaje-raznovrsniji/a-48895196>
34. Europe Direct Čakovec, 2019, datum pristupa 03.09.2021.<https://edic-cakovec.eu/europski-parlament-2014-2019-cinjenice-i-brojke/>
35. Europski parlament, datum pristupa: 03.09.2021. <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/eu-affairs/20181122STO19860/sve-sto-trebate-znati-o-europskim-izborima-2019>
36. Index.hr, 2018, datum pristupa 03.09.2021, <https://www.index.hr/vijesti/clanak/marine-le-pen-promijenila-ime-svoje-stranke-njezin-otac-to-nazvao-izdajom/2001767.aspx>
37. Izbori za EP: Veliki rast liberala, uspeh Orbana, Le Pen i Salvinića, 2019, datum pristupa 10.09.2021. <https://www.slobodnaevropa.org/a/poslednji-dan-glasanja-na-izborima-u-eu/29962854.html>
38. Jutarnji.hr, 2016, datum pristupa 06.09.2021. <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/ovo-su-vodeci-ljudi-ekstremne-desnice-na-starom-kontinentu-popularnost-im-rapidno-raste-uskoro-bi-mogli-zavladati-najvecim-i-najvaznijim-drzavama-eu-5292955>
39. Jutarnji.hr, 2019, datum pristupa 03.09.2021, <https://euractiv.jutarnji.hr/euractiv/veliki-pregled-svih-cinjenica-o-izborima-za-europski-parlament-8908151>
40. Mc Online redakcija, datum pristupa 04.08.2021. <https://www.media.ba/bs/magazin-etika/ejn-senzacionalisticko-i-neeticno-izvjestavanje-o-migrantima>
41. Media.ba, datum pristupa 05.07.2021, <https://media.ba/bs/magazin/izvjestavanje-o-migrantskoj-i-izbjeglickoj-krizi-u-bih-insinuacije-rasizam-i-ksenofobija>
42. National Rally, datum pristupa 03.09.2021. <https://www.britannica.com/topic/National-Rally-France>
43. Objektivno.hr, datum pristupa 15.09.2021. <https://objektivno.hr/novi-saziv-europskog-parlamenta-krajnja-desnica-ojacala-ali-nije-nista-senzacionalno-97890>
44. Odgovor EU-a na migrantsku krizu, datum pristupa 07.08.2021. <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/society/20170629STO78631/europska-migracijska-kriza>
45. Politika azila, datum pristupa 07.08.2021, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/151/politika-azila>
46. P-portal.net, 2017, datum pristupa 05.06.2021, <https://p-portal.net/kako-je-nastala-migrantska-kriza-zasto-nam-trebaju-migranti/>.
47. RTV Glas Drine, 2019, datum pristupa 07.09.2021. <https://rtvglasdrine.com/vijesti/izbori-za-evropski-parlament-zeleni-i-liberalni-jacaju-krajnja-desnica-dobija-dodatna-mjesta/>
48. T.Portal, 2019, datum pristupa 04.09.2021. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/unjemackoj-veliko-iznenadenje-zeleni-debakl-spd-a-a-desnicarski-afd-osvaja-oko-11-posto-foto-20190526>

49. Tportal, 2019, datum pristupa 07.09.2021. <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/krajnja-desnica-imat-ce-dvostruko-vise-mjesta-u-europskom-parlamentu-specijal-65-20190309>

50. Vijesti Europski Parlament, 2018, datum pristupa 10.07.2021, <https://www.europarl.europa.eu/news/hr/headlines/security/20180703STO07127/terorizam-u-eu-u-od-2015>

FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA

Obrazac AR

Stranica 77 od
80

UNIVERZITET U SARAJEVU – FAKULTET POLITIČKIH
NAUKA

IZJAVA o autentičnosti
radova

Naziv odsjeka i/ili katedre: Politologija, Međunarodni odnosi i diplomacija

Predmet: _____

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime:	Viktorija Vidović
Naslov rada:	Radikalno desne političke stranke i problem migracija u Europi
Vrsta rada:	Završni magistarski rad
Broj stranica:	76

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cijelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Potpis